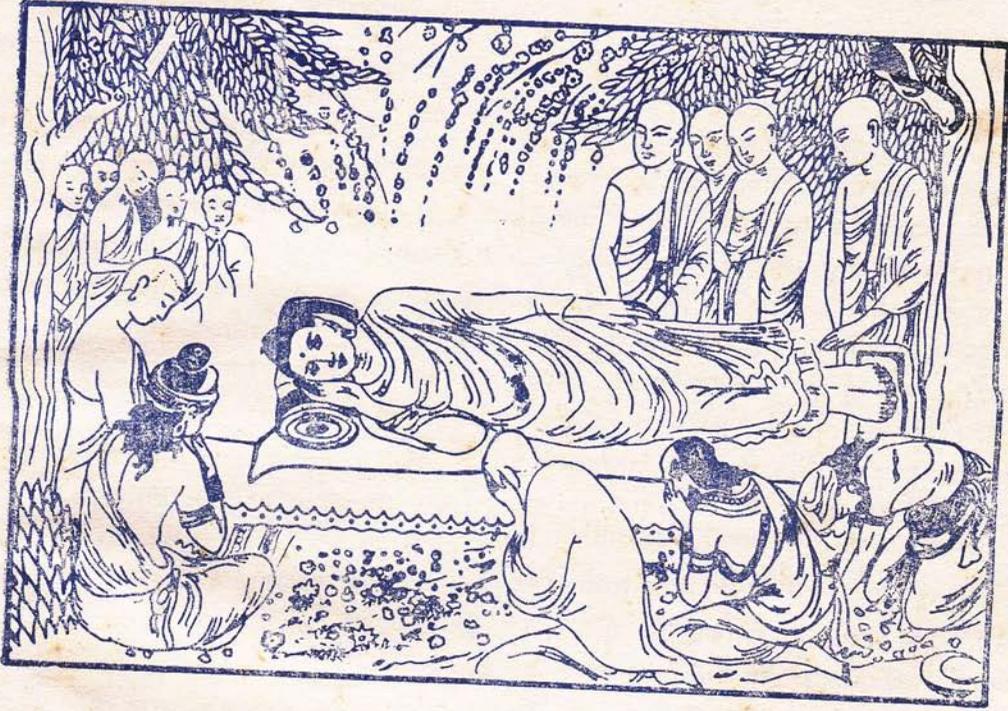

वमो तस्स भगवतो अरहतो सम्भासम्बुद्धस्स

आनन्द भूमि

THE ANANDA BHOOMI
[BUDDHIST MONTHLY]

(भगवान् बुद्धको निर्वाणावस्था)

एक प्रतिको रु. ३/- वार्षिक ग्राहक शुल्क रु. ३०/- आजीवन ग्राहक शुल्क रु. ३००/-

बुद्धसम्बत् २५३६
नेपालसम्बत् १९९३
वर्ष २०

रहृतिपुन्ही
चउत्थ ध्व
संक १२

बिक्रमसम्बत् २०४९
1993 A. D.
Vol. 20

संख
April
No. 12

नित्य होइन, मर्नु नै नित्य हो भन्ने मरणानुस्मृति भावना-
नुफूल अन्तिम संस्कारमा सबैले श्रद्धाञ्जली अर्पण गरेरका
थिए ।

मदन्त प्रलानन्द महास्वविरको अपूरणीय आरी
स्वरूपको निधनमा प्रानन्दभूमि परिवारले गहिरो शोक
प्रकट गरेको छ र आगामी अंकमा शंघमहानायक दुःबद
निधनमा पठाएका समवेदनाहरू यथावत प्रकाशित
गरी श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्ने भएको छ ।

(नेपाल भाषा)

१११३ चित्लागा १३, यल-

बुद्धजयन्ती हनेत मुँज्जा

२५३७ पत्र:गु बुद्धजय:ती ता:जिक हनेग्या लागी
धनया बुद्धजयन्ती समारोह समितिया अध्यक्ष गणेशमान
वज्राचार्यया सभापतित्वय छगू मुँज्जा जुल / उद्यमय
बुद्धजयन्ती कोष समितिमा सचिव प्रा. आशाराम शाक्य
वकालय न्हापी बुद्धजयन्ती हनागु खं न्हयसे सफसिगु
ग्वाहालि बुद्धजयन्ती हता: बुद्धगुण लुमके मा:गु विचा:
प्वकाबिज्यात / अथे हे मल नगर पालिकाया प्रमुख
बेखारत्न शाक्य बुद्धजयन्ती उपत्यकां पिने नं हनेमा:गु खं
कना: चुबुसीया जयन्ती ता:जिक हनेत नगरपालिकापाखें
फुगु ग्वाहालियायेगु बचं बिमाबिज्यात / उद्यमय मन्वय
प्वकुसे भाइलाल महर्जन. बुद्धजयन्ती कोष समितिमा
संस्य कुलबहादुर शाक्य, ह्खा टोलया मंगल लाल मह-
जन, पबित्र वहादुर वज्राचार्य ब लोकबहादुर शाक्यपाखें
पदित्रगु बुद्धधर्मया लेंय्या उपादेयता व किसानवर्गया प्रमुख
सहभागिताका महन्वदुगु खें प्रस्तुत जुल /

समारोह समितिया उपाध्यक्ष बुद्धिराज वज्राचा-
र्यपाखें सुभाय देखा:गु उगुइलय समितिया सचिव हेरा-
काजि वज्राचार्य छवा: थकंया ज्याइवलय मफाड, रक्त-
दान, स्वास्थ्यपरीक्षण व उपचारया नापं दीपावली जुइगु
खें न्हयथनाबिज्यात ।

न्ह्यास कासा जुइगु

१११३ चित्लागा ११, यल-

२५३७ वव:गु बुद्ध जयन्ती हनेगु इवलय द्यदसं जुयाव-
याचवंगु यल नगरव्यापी पुस्तकालयतय दथुइ ज्वीगु बौद्ध

हारि जवाफ प्रतियोगिता थुबुसी नवीन पुस्तकालयया
ग्वसालय जुइत्यंगु दु । उक्त कासाय लिस: बीत बौद्ध-
न्ह्यास:लिस:, धम्मदिन्ना थेरी, धम्मपदहु कथा भाग १ व
बुद्धधर्म र शाक्यहरू सफूत दुतिनात:गु दु । व्यक्तिकायेत
स्वापूतयेगु थाय नागबाहा:या हेराकाजि सुजिका: व
ग्वसा:खल:या थाय गुजिबाहा: तयात:गु दु । उगु कासा-
य न्हाप, ल्यू, लियांतय व थंगूगु ल्याखय ला:पित छसी-
कथं च्यास:, खुस:, पेस:, व निस: तका दां नापं दसिपौ
ल:ल्हाइगु जुगु दु ।

ज्ञानमाला उन्नतिया त्वाथलय

१११३ चित्लाध्व १३, येँ-

धनया स्वयम्भू ज्ञानमाला भजनखलकं बुद्धधर्म व
सामुदाहिक हित कल्याण जुइगु ज्याइवत न्ह्यकेगु ता:
त गु दु । थुगु इवलय ज्ञानमाला राष्ट्रिय सम्मेलन नं
याये त्यंगु दु । थुकियात हे ध्यानयतया: सत्लाहकार
परिषद व थी थी उपसमितित स्वंगु दु । थुगु इवलय रत्न
बहादुर तण्डुकारया अध्यक्षताय सुवर्ण णाइय, नानिभाई
स्थापित, पंचबहादुर चित्रकार व दिव्यरत्न तुलाधर
दुध्या: गु सत्लाहकार परिषद स्वंगु जुल ।

थये हे पुण्य शाक्यया संयोजकत्वय श्यामकृष्ण
तण्डुकार, तुलसीकृष्ण मानन्धर, तीर्थनारायण डंगोल व
रविकिरण मानन्धर पुध्या:गु भजन व्यवस्था उपसमिति
अले प्रेमकाजि वज्राचार्य संयोजकत्वय चन्द्ररत्न वज्रा-
चार्य व इतु बाहा:या अमृतमान शाक्य पुध्या:गु प्रचार
प्रसार उप समितिया नापं रामेश्वर मानन्धरया संयोजक-
त्वय रविनारायण मानन्धर व त्रिरत्न स्थापितपि दुध्या:गु
खाद्य व्यवस्था उप समिति स्वंगु खु ।

ज्ञानमाला भजनखला:यात उन्नतिया त्वथ गयेकेत
उक्रिया ज:पि न्धचिला वयाचवंगु दु । थुगु हे इवलय खल:
या जपित छपुसुकाय हने थें मा:गु परंपरा दुइकथं खल:या
छम्ह ज: दानरत्न वज्राचार्य स्वयम्भू भगवान व हारती
माताया पूजा याना: खल:या सक्रिय ज:पित छयासं तया
भोजन प्रदान यात थुगु इलय गल:या उपाध्यक्ष शान्तरत्न
शाक्यया उदघोषण वथं सचिव किरण जोशी वजीव
तपूयात खाता क्वखायेका सुनाय विद्या दिक्ष ।

आनन्द भूमि

प्रधान सम्पादक

भिक्षु कुमार काश्यप

सम्पादक

सुवर्ण शाव्य

फोन नं २-१२८५५

पोस्टबक्स नं. १४१८

काठमाडौं

प्रकाशक

आनन्दकुटी-विहार-गुठी

आनन्दकुटी, काठमाडौं

व्यवस्थापक

भिक्षु अश्वघोष

कार्यालय

'आनन्दभूमि'

आनन्दकुटी-विहार

पोस्टबक्स नं. १००७

स्वयम्भू, काठमाडौं

फोन नं. २-७१४२०

संगर-कार्यालय

संघाराम

लुटी, क्षेत्रपाटी, काठमाडौं।

फोन नं. २-१५०२०

जो सधैँ जाग्रत भएर रात दिन योगाभ्यासमा लागि रहन्छ, भिक्षुणि नै जरूरी छैन
मात्र अभिलाषा हुन्छ, त्यस व्यक्तिको आलस्य र चित्तमल नष्ट हुन्छ ।

नेपालमा बुद्धधर्म प्राचीन रहेतापनि बुद्धधर्मको नेपालमा पूर्णरूपेण स्वत्व रहन सकेको छैन । बेलाबेलाको राज्यशासनको परिवर्तनले यसको मूल उद्देश्यमा पनि परिवर्तन हुँदै गएको यसको इतिहास छ । बुद्धधर्म पूरा शान्तिको मार्ग भएता पनि वास्तवमा यो सुधारको लागि क्रान्तिको मार्ग हो । समाज जब विचलित हुन्छ त्यसको सुधारको आवश्यकता हुन्छ । समाज सुधारको लागि बाधा स्वार्थपूर्ण राजनीति सबैभन्दा ठूलो रहेको हुन्छ । राणाकाल यसको सबैभन्दा ठूलो उदाहरण हो । राजनीति वास्तवमा धर्म हो । धर्म भनेको सबैको हित कल्याण सोच्ने र गर्ने माध्यम हो । परन्तु निहित स्वार्थको शक्तिविशेषले राजनीतिमा प्रवेश गरेपछि राजनीति गन्दा हुन पुग्छ । वास्तवमा राजनीति गन्दा होइन व्यक्तिले त्यसलाई गन्दा गराउने हुन्छ । नेपालको स्थिति त्यस प्रकारले नै गन्दा रह्यो । राजनीति गन्दा भएपछि समाजमा त्यसबाट उम्कन नानाप्रकारका जनस्तरका संस्थाहरू प्रादुर्भाव हुन थाल्छन् । ती संस्थाहरूको नाम एउटा काम अर्को हुन्छ सुधारको लक्ष्य राख्दा । स्वयम्भू-ज्ञानमाला-भजनखलःको प्रादुर्भाव पनि त्यस्तै बेला भएको थियो र त्यसले समाजिक जागरणमा ठूलो भूमिका रच्यो । यसले समाजको परिवर्तनमा योगदान पुऱ्याउँदै राजनैतिक परिवर्तनमा अर्कै आगोमा विउ थपेको कुरा पनि होइन भन्न गाह्रो छ । यस सिलसिलामा ज्ञानमाला-भजन-खलःको उद्देश्य स्पष्ट रहेको छ । वास्तवमा यसको उद्देश्य न

भिन्न रहेका भजनका एउटा एउटा शब्दले स्पष्ट बताइरहेको छ । विस्तार विस्तारै यसभिन्न पनि 'काम कुरो एकातिर कुम्लो बोकी ठिमीतिर' हुँदै गयो । एकाधिकारले यसमा बास गऱ्यो । ज्ञानमालाभिन्न नै फेरि विद्रोह उठ्यो । धर्ममा विवादको प्रक्रिया उठाउन बाध्य भयो । पटक पटक चुनाव भयो ।

स्वयम्भू-ज्ञानमाला-भजनखलःको देन स्वरूप जिल्ला जिल्ला र ठाउँ ठाउँमा आ-आफ्नो स्थानीय नामले ज्ञानमाला-भजनखलःको स्थापना भयो । करैले मान्नुपर्छ कि यस्ता ज्ञानमाला भजनखलःले बुद्धधर्ममा ठूलो टेवा दिइराखेको छ । 'श्रितकमलाकुच मण्डल है घृत कुण्डल-कलितललितबनमालम् जय जय देव हरे गोपालम्, जय जय देव हरे गोविन्दम्' जस्ता भजनमाथि विजय प्राप्त गरी 'मयेल प्रियजन मांस नयेगु, कोटि विनति त्वःते नु' जस्ता बौद्ध प्रस्ताव घन्किन थाल्यो ।

आज इतिहासको पानालाई खररर दोहो-या-एर वास्तविक वर्तमान स्थितिलाई अँगालेर आजको ज्ञानमाला भजनखलःले आफ्नो सच्चा उद्देश्य पूर्ति गर्न तत्पर रहनुपर्नेको छ । अतः ठाउँ ठाउँमा रहेका ज्ञानमाला भजनखलःहरूका बीच गोष्ठी गरेर बुद्धधर्मको उदारपनलाई समाजमा भिजाएर समाजको उत्थानमा ठूलो कदम चाल्नु यसको पूर्ण उद्देश्य पूर्तिको लागि कदम चालेको हुनेछ ।

मन्तानिपुत्त पुण्ण महास्थविरको धर्मदेशना

- गणेशगम सरणंकर महास्थविर

आनन्द भन्ते श्रोतापत्ति हुनुभयो !

मन्तानिपुत्त पुण्ण महास्थविर भर्खरको हुँदाहुँदै अर्थात् नबक हुँदाहुँदै पनि आनन्द भन्तेलाई धर्मोपदेश सुनाउनुभएको थियो । वहाँको धर्मोपदेश सुनी आनन्द भन्ते श्रोतापत्तिमार्गफलमा प्रतिष्ठित हुनुभयो । पुण्ण-महास्थविर आनन्द भन्तेलाई सम्बोधन गर्नुभयो- "आयुष्मान् आनन्द ! 'म हूँ' भन्ने अहंभाव मानिसमा के कारणले उत्पन्न हुन आउँदछ ?" "रूपको कारणले गर्दा उत्पन्न हुन आउँछ । त्यस्तै वेदना, संज्ञा, संस्कार, विज्ञान आदिको कारणबाट पनि 'म हूँ' भन्ने अहंभावना मानिसमा उत्पन्न हुन आउँदछ" आनन्द भन्तेले प्रत्युत्तर दिनुभयो । त्यसपछि पुण्ण महास्थविरले आनन्द भन्तेलाई धर्मदेशना गर्नुहुँदै भन्नुभयो- "आयुष्मान् आनन्द ! राम्रोसँग तिंगारिएका, सुसज्जिएका स्त्री वा पुरुष, युवा वा युवतीले एनाबाट प्रतिबिम्बित भएका आफ्ना अनुहार हेर्छे । त्यसरी हेर्नुको कारण के हो ?" आफ्ना रूपको कारणले नै हो । त्यसकारण 'म हूँ' भन्ने अहंभावना उत्पन्न हुनुको मुख्यकारण रूप हो । त्यस्तै वेदना, संज्ञा, संस्कार, विज्ञानको कारणले पनि 'म हूँ' भन्ने अहंभावना उत्पन्न हुन आउँदछ"- आनन्दको जवाफ थियो । "आयुष्मान् आनन्द ! रूप नित्य छ कि अनित्य छ ?" प्रश्न फेरि आयो ।

आनन्द- अनित्य छ ।

पुण्ण महास्थविर- कुनै वस्तु अनित्य छ भने त्यो दुःख हो कि सुख ?

आनन्द- दुःख हो ।

पुण्ण महास्थविर- कुनै वस्तु अनित्य छ भने दुःख छ भने, परिवर्तनशील छ भने 'यो मेरो', 'यो म हूँ' र 'यो मेरो आत्मा' भनी मनन गर्नुहुन्छ कि हुँदैन ?

आनन्द- हुँदैन ।

पुण्ण महास्थविर- वेदना, संज्ञा, संस्कार, विज्ञान नित्य छ कि अनित्य छ ?

आनन्द- अनित्य छ ।

पुण्ण महास्थविर- कुनै वस्तु अनित्य भए त्यो दुःख हो । कुनै वस्तु अनित्य छ भने दुःखदायी छ भने, परिवर्तनशील छ भने 'म हूँ', 'मेरो' भनी मनन गर्नु हुन्छ त ?

आनन्द- हुँदैन ।

पुण्ण महास्थविर- त्यसकारण आफ्नो वा अरुको वा राम्रो रूपस्वभाव, जस्तोसुकै रूप देखेतापनि त्यो 'मेरो पनि हैन', 'उसको पनि हैन', 'उनीको पनि हैन' । नित्य पनि छैन । परिवर्तनशील छ' भनी विवेकद्वारा परीक्षा गरी यथाभूतज्ञान अर्थात् तथ्यज्ञानद्वारा विश्लेषण गरी हेर्नो भने रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार, विज्ञान आदि पंच-स्कन्धप्रति घृणित हुनेछ । घृणित भएपछि त्यसप्रति आकर्षित हुनेछैन । आकर्षित नभएमा त्यसबाट मुक्त हुन्छ । मुक्त भएपछि सत्यबोध हुन्छ । मन्तानिपुत्त पुण्ण महास्थविरको यस धर्मोपदेश सुनी आनन्द भन्ते श्रोतापत्ति मार्गफलमा प्रतिष्ठित हुनुभयो ।

(संयुक्त निकाय - खन्ध संयुक्त - धेरवग्ग)

- अनु. भिक्षु पन्नामूर्ति

थरीथरीका बौद्धहरू

- अर्जुन पाख्रिन

नेपालमा प्राजमोलि बौद्ध गतिविधिहरू निकै आइरहेको सुन्न र पढ्न पाइन्छ। ठाउँठाउँमा बौद्धगोष्ठी भएको, परियत्तिशिक्षाको कक्षा सञ्चालन गरिएको, विपर्ययना र सतिपट्टान ध्यानशिविर सञ्चालन भइरहेको, बौद्धविहारहरू निर्माण भइरहेको, भिक्षुहरूलाई कठिन चौबरदान र भोजनदान दिइएको अनि राष्ट्रिय र अन्तर-राष्ट्रिय बौद्धसम्मेलनहरू भइरहेका समाचारहरू प्रशस्त प्रकाशमा आउन थालेका छन्। यस्ता समाचारहरू पढ्दा र सुन्दा नेपाल पूर्ण बौद्धराष्ट्र भइसक्यो कि जस्तो पनि लाग्छ। मेरो एकजना विदेशमा बस्ने साथीले यस्तै समाचारहरू सुनेर हीला मलाई चिट्ठीमा लेखेका थिए— 'अबसात्र नेपाल बुद्धको देश भएछ। नेपालमा बुद्धधर्म व्यापक भएको थाहा पाएर म ज्यादै खुशी भएको छु। फुर्सव मिलाएर म एकपटक बुद्धको जन्मथलो हेर्न आउने छु। साथीले कसरी यी हरफहरू लेख्न सके मलाई थाहा भएन, तर नेपालमा बुद्धधर्म व्यापक भएको छ जस्तो मलाई लागेको थिएन। यसको निकर्षोत्त गर्न अथवा नेपालमा कति बौद्धहरू रहेछन्, बुद्धधर्मको कति प्रचार भएको रहेछ, बौद्धहरूले धर्मको कसरी पालना गर्दा रहेछन् भनेर मोटामोटी रूपमा जानकारी लिने मूले अठोट गरें। यही सिलसिलामा म गतसाल काठमाडौं, पोखरा, पाल्पा र पूर्वाञ्चलको धरानतिर घुम्न गएको थिएँ। मूले बुझे

अनुसार काठमाडौं, पोखरा र पाल्पातिर प्रायः एकैखाले बौद्धहरू रहेछन्। गृहस्थहरू अथवा भनी उपासक उपासिकाहरू विहारमा गएर भिक्षुलाई र बुद्धमूर्तिलाई दोब्दारहेछन्। त्रिशरण पञ्चशील लिएर बुद्धपूजा र भजन गान गर्दा रहेछन्। भिक्षुहरूलाई भोजन र द्रव्यदान दिएर गृहस्थहरू गर्व गर्दा रहेछन्। यतिकै आधारमा गृहस्थहरू आफूलाई थेरवादी बौद्ध भन्दारहेछन्। त्यस्ता बौद्धहरू मध्येमा मूले बाहुनलाई पुरोहित मान्नेहरू पनि देखें, लामा र गुमाजूहरूबाट कर्मकाण्ड गराउनेहरू पनि देखें। हिन्दू-मन्दिरमा गएर तिनीहरूले हिन्दूदेवतालाई ढोगेको पनि देखें। तिनीहरूले रक्सी पिएको र देवतालाई रक्सी चढाएको पनि देखें। अर्को अवस्थामा कुरा तथ्यो देखें कि बाहुन अथवा गुमाजू पुरोहितद्वारा कुनै कर्मकाण्ड सम्पन्न गराइसकेपछि भिक्षुलाई पनि बोलाएर भोजन गराउँदा रहेछन्। थेरवादी बुद्धशासन नभएको ठाउँमा गएर भिक्षुहरूले भोजन ग्रहण गरेको देखेर मलाई नरमाइलो लाग्यो। बुद्धधर्मनिष्ठारको आचरण नभएको कार्यक्रम वा स्थानमा दान थान्ने भिक्षुलाई र दान दिने गृहस्थलाई कुनै प्रकारको पुण्य हुन्छ जस्तो मलाई लागेन। यो मेरो धारणामा बिना प्रयोजनको कर्म हो।

भिक्षुलाई खुवाएपछि, दान, दिएपछि धर्म त कमाइहालियो नि के को आचरण सुभानु मन्ने ग्राम

बौद्धहरूको बलियो धारणा भएको मंले पाए । येरवाङको नाममा सबभन्दा बढी लोकप्रिय भएको चाहिँ यही भोजनदान रहेछ । प्रायः जसो भिक्षुहरू पनि जातककथाहरू भन्नुभन्दा परतिर ग्रह केही भन्ने वा बोल्ने नहुँदा रहेछन् । भिक्षुहरूले सरथ सिक्खदे चारिकं बहुजन हिताय अन्ने बुद्धवचनको अवहेलना गरेको जस्तो सलाई लाग्यो । कतिपय यस्ता गृहस्थ बौद्धहरू पनि मंले देखेँ जो खोजी खोजी तँतीतकोटी देवताहरूको पूजा पनि गर्दा रहेछन् । त्यस्ता बौद्धहरूमध्येमा सबै भन्दा पूर्वाग्रहपीडित, बद्धेववादी र छुवाछूत प्रचालाई मान्ने विशेषगरी शाक्यहरू भएको मंले पाए । अन्तर्राष्ट्रिय बौद्धजगत्मा समेत राम्रो सम्बन्ध भएको धर्मोदयसभामा त्यसै प्रकारका बौद्धहरूमात्र भएको देखा मलाई आश्चर्य लाग्यो ।

काठमाडौँमा यस्ता बौद्धहरू पनि रहेछन् जो सधैं आँखा चिम्लेर ध्यानमा बसिरहनुलाई नै बुद्ध धर्मभन्दा रहेछन् । आँखा चिम्लिने व्यवस्थालाई सुगम पानं र विस्तार गर्न निकै ठूलो धनराशि खर्च गरिरहेका रहेछन् ।

यसै म पाठकहरूलाई धरानतिर लार्दैछु । पूर्वाञ्चलमा विशेषगरी धरानमा मात्र धेरै बौद्धहरूको बसोबास रहेछ । यो धरान बुद्धविहारको हाताभित्र धर्मोदयसभाको आयोजनामा तेश्रो राष्ट्रिय बौद्धसम्मेलन पनि सम्पन्न भएको थियो । त्यही सम्मेलनको छेक पारेर म धरान पुगेको थिएँ । धरान पुगेर मंले बजारमा एकजना अध्वंशे व्यक्तिसँग बुद्धविहार कता पर्छ भनेर सोधेको थिएँ । अनुहार हेर्दा बौद्ध जस्तै देखिने त्यो व्यक्तिले भन्यो- “बुद्ध विहार त मलाई थाहाछैन तर बुद्धगुम्बा हो भने चतरा लाइनमा पर्छ, गुरुङ्गुम्बा हो भने बृटिश केम्पको छेउमा पर्छ, शेषगुम्बा हो भने रत्नचोकमा पर्छ नेवारगुम्बा हो भने सिद्धार्थचोकमा पर्छ अनि तामाङ्गुम्बा हो भने

त्यही नेवारगुम्बाको प्रतिक सवतिर पर्छ ।” यती जवाफले म एकछिन अश्रमनिर्णय धरानमा जान बुद्धको चलन अलग गुम्बा भएको थाहा पाएर मलाई आश्चर्य पनि लाग्यो । मंले पुनः त्यो व्यक्तिलाई बुद्धविहारको विषयमा सोधेँ तर त्यो व्यक्तिले आफलाई बुद्धविहारको विषयमा केही थाहानभएको कुरा बताए । मंले मनमनं त्यो व्यक्तिले भने अनुसारको नेवारगुम्बामा गएर बुद्ध विहारको विषयमा बुझ्ने निधो गरेँ र त्यसतर्फ गएँ । नेवारगुम्बामा पुगेर बुझ्नुमात्र मलाई थाहामयो कि त्यही नै बुद्धविहार रहेछ तर किन त्यसरी मानिसहरूले नेवारगुम्बा भनेका हुनु मलाई अचम्म लाग्यो ।

धरान बुद्धविहारको उद्देश्य चाहिँ येरवाङको प्रचार गर्नु रहेछ । सधैंजसो यस विहारमा तीस चालीस जना भक्तजनहरूको श्रावत जावत हुँदोरहेछ । बडो श्रद्धा र सक्तिले बुद्धको पूजा र भजन गान हुँदोरहेछ । इष्ट हेर्दा यो कुनै हिन्दूमन्दिर जस्तो देखिन्छ । आकार प्रकार र शैली त यस विहार कुनै धर्मशाला जस्तो देखिन्छ, तर चालचलन चाहिँ कुनै हिन्दूमन्दिरकै जस्तो देखिन्छ किनभने हिन्दूमन्दिरमा पनि धर्मको नाममा पूजा र भजन गान हुन्छ र यस विहारमा पनि त्यस्तै हुँदोरहेछ । आचरण जस्तो भएपनि भगवान्को पूजा र भजन गरेपछि पाप कटिन्छ र धर्म हुन्छ भन्ने हिन्दूहरूको पनि विश्वास हुन्छ अनि यहाँका बौद्धहरूको पनि त्यस्तै विश्वास रहेछ तर मंले सुने अनुसार बुद्धले आफ्नो पूजा र भजन नगर्नका लागि उपदेश दिएका थिएँ । उनले त केवल धर्मानुसारको आचरण श्रवणउनलाई उपदेश दिएका थिएँ । मंले यो पनि सुनेको थिएँ कि बुद्धले विशेष गरी सत्वाचारमा जोड दिएका थिएँ तर मंले काठमाडौँदेखि धरानसम्मको भ्रमणमा धर्मानुसार आचरण गर्ने र सत्वाचारलाई महत्त्व दिने बौद्धहरू भेट्न सकिन ।

धरान बुद्धविहारका बौद्धहरू विहारमा गएर आफूलाई कट्टर थेरवादी बौद्ध भन्न रुचाउँदोरहेछन् र उनीहरू परम्परागत हिन्दूजन्य संस्कारको पालन गर्दोरहेछन् । उनीहरूमध्येमा मंले बाहुन पुरोहित मान्ने पनि देखें, लामा र गुभाजू पुरोहित मान्ने पनि देखें । यहाँसम्म कि अजिमा र झंकीमा विश्वास राख्ने बौद्धहरू पनि देखें । कोही सूर्यलाई पानी चढाउँदोरहेछन् भने कोही गणेशलाई पुज्दोरहेछन् । कोही गाईलाई लक्ष्मी ठानेर पुज्दोरहेछन् भने कोही तुलसीलाई विष्णुको रूप ठानी पानी चढाउँदोरहेछन् । कोही देवतालाई रक्सी र मासु चढाउँदोरहेछन् अनि आफू पनि खाँदोरहेछन् । रक्सी र मासु बुद्धदेवलाई चढाएका हुन् कि महादेवलाई मंले जान्न सकिन तर जसलाई चढाएको भएपनि उनीहरू आफूलाई बौद्ध नै भन्दोरहेछन् । यस्तो देखेर मलाई विचित्र लाग्नु स्वाभाविक नै हो । अर्को कुरा बौद्ध भएर छुवाछूट मानेको पनि मंले यहाँ देखें । यहाँका बौद्धहरू बिहारमा थेरवादी घरमा बहुदेववादी भएको मंले पाएँ ।

धरानमा थेरवादी बौद्ध हुँदै नभएको चाहिँ हैन, तर तिनीहरू अल्पसंख्यामा रहेछन् र तिनीहरू विहारमा प्रायः पूजा र गान भजन गर्न आउँदैन रहेछन् । त्यसैले तिनीहरू खास चर्चामा आउन सकेका रहेनछन् । मंले घुमेर सौधेर जाने अनुसार धरानमा करिब ५० घरका मानिसहरू शुद्ध थेरवादी बौद्ध रहेछन् । तिनीहरू लामा, गुभाजू र बाहुन पुरोहितलाई धर्म गुरु नठानेर याचक ठान्दोरहेछन् । तिनीहरू त्रिशरण गमन र पंचशील धारण गरेर परित्राणसूत्र पाठ गर्दोरहेछन् र कुनैपनि संस्कारजन्य कार्यक्रम २० मिनटभित्रमा आफू पूरा गर्दोरहेछन् । त्यसलाई बौद्धचर्याविधि भन्दोरहेछन् । पहिला तिनीहरूले नजानेर मान्दै ल्याएका पुराना अबौद्ध

संस्कारहरू सबै त्यागेका रहेछन् र आफ्नो धर्म र संस्कृति नै शुद्ध थेरवाइलाई ठान्दोरहेछन् । तिनीहरू आफूमा र ईश्वरलाई नमान्दोरहेछन् । तिनीहरूलाई चार आर्य सत्यको राम्रो ज्ञान रहेछ । त्यसैले तिनीहरू आर्यप्रष्टांगिक मार्ग नै सुखी जीवनपद्धति हो भनेर त्यसको अनुसरण गर्दोरहेछन् । तिनीहरूमा अन्धविश्वास र अन्ध-भक्ति पटककै नभएको देखेर मलाई बडो रमाइलो पनि लाग्यो । उनीहरूको सद्ब्यवहार, मिठो बोलिचाली, मंत्रीभाव, शान्त स्वभाव, अनुत्तलीय अतिथिसत्कार र शुद्ध विचारधारा देखेर मंले उनीहरूलाई आजको युगको सबैभन्दा सभ्य मानिसहरू ठहर्‍याएँ । बुद्धधर्म बहुजन हिताय र बहुजन सुखायको लागि हो भन्ने कुरा मलाई यी बौद्धहरू देखेर पक्का विश्वास भयो ।

हुन त थेरवादी बुद्धधर्म पालन गर्न गाह्रो हुन्छ होला । यसको नियममा बस्नु कठिन हुन्छ होला र आचरणले धर्मको पालन गर्न सकिँदैन होला । यदि त्यसो हो भने आफूलाई शुद्ध बौद्ध बनाउन केको रहर ? परम्परादेखि मानेर ल्याएको आफ्नो आफ्नो चलन मान्नु ज्यादै राम्रो कुरा हो । बाहुन पुरोहित मान्नेले आफूलाई हिन्दू भन्नु, लामा र गुभाजू पुरोहित मान्नेले आफूलाई पुरोहितवादी बौद्ध भन्नु नै राम्रो हुन्छ । त्यसो गर्दा आफ्नो रित्तिथिति, धर्म र संस्कृति पनि भेटिएर जान पाउँदैन चाहे त्यो धर्म संस्कृति निकट नै किन नहोस् तर थेरवादी (ओरिजिनल बुद्धधर्म) हुँ भन्दै सूतिपूजा गर्नु बाहुन, लामा र गुभाजूलाई ढोग्नु, भजन गर्नु अनि आचरण चाहिँ नसुघार्नु अति नै अशोभनीयकर्म हुन्छ । हिन्दूदेवताले जस्तो बुद्धले 'तथास्तु' भनेर कसैको मनोकांक्षा पूरा गरिदिने, पाप कट्टा गरिदिने, धन सम्पत्तिले भरिपूर्ण पारिदिने अनि विभिन्न वरदान दिने गर्न सक्दैनन् । भग-

चान् बुद्ध मार्गदर्शक भएका हुनाले उनले देखाइदिएको मार्गमा हिँड्न सके काइदा प्रवश्य हुन सक्छ भन्ने मेरो धारणा रहेको छ ।

ध्यानको प्रचार धरानमा पनि निक्कै बढेको मले पाएँ । आँखा बिम्लेर ध्यानमा बसेपछि बहुजन हित भन्हाल्छ भन्ने यहाँका बौद्धहरूको सोचाइ रहेछ । यस

सम्बन्धमा एकजना बौद्धसँग प्रश्न गर्दा उनले जी सतिपट्ठान ध्यान बस्न जान्दैन त्यो बौद्ध हुन सक्दैन भनेका थिए । उनको यस्तो बौद्धधारणप्रति दया गर्नु बाहेक मले अरु केही भन्न सकेको थिइन ।

(कविता)

शरणमा मरण हुनेछैन

लक्ष्मी शाक्य

जप तप ज्ञान ध्यानले

निर्मल स्वच्छ महामानव बनेका

तिमीलाई पुज्छौं हामी बारम्बार ।

हे ज्ञानी ध्यानी भगवन् !

तिमी नै छो संपूर्ण प्राणीमध्येका

विशिष्ट प्राणी ।

तिम्रो उपदेशमा आज

घुन लागि रहेछ

प्राणीहरू यहाँ छटपटिरहेछन् ।

हे ज्ञानको ज्योति फिजाउने

अन्धकारलाई हटाउने

हे महामानव !

तिमी त अवश्य अमर छो

तिम्रा उपदेशमा

कसरी घुन नहट्ला ?

एक दिन ल्याएको तिमीले क्रान्ति

त्यो दिन फेरि नआउला त ?

अवश्य हट्नेछ, पूर्ण आशा छ

तिम्रो शरणमा आउँदैछु ।

शाक्यवंशी गौतम बुद्धको नेपाल आगमन

(इतिहासको प्रानाबाट)

सार्तो किराती राजा जितेदस्तीको शासनकालमा स्वयम्भूचंत्य, मञ्जुश्री चंत्य तथा गुह्येश्वरीको दर्शनार्थ कपिलवस्तुबाट गौतम बुद्धको नेपाल आगमन भएको उपाख्यान वंशावलीमा वर्णित छ । यहाँ आएर उनले स्वयम्भू पर्वतको दक्षिणतिर पुच्छाप्रचंत्यमा निवास गरे । आपन्नो निवास कालमा बौद्धभिक्षुणीहरूद्वारा पूजा र अनेक भेंटहरू ग्रहण गरी गौतम बुद्धले यहाँ १३५० शिष्यहरू बनाए । यिनं १३५० शिष्यहरूमध्ये सारिपुत्र, मौद्गल्यायन तथा आदन्द आदि प्रसिद्ध बौद्धमहात्माहरू पनि थिए भने वंशावलीमा उल्लिखित छ ।

卐

×

आनन्दप्रति संगायनामा लगाइएका अभियोगहरू

- पुरुष शाक्यवंश

आनन्दप्रति लगाइएका अभियोगहरूमध्ये बुद्धवटा प्रथम संगायनाबाट र तीनवटा महासाधिक सम्प्रदायको गरी जम्मा ६ वटा अभियोगहरूमध्ये ५ वटा अभियोगहरू केवल नारीजाति सम्बन्धका थिए। लामो अवधिसम्म बुद्धले जातिवाद विरुद्ध जवरजस्त क्रान्ति गर्दै आए पनि बौद्धसंघमा बुद्धपछि पनि नारीप्रति त्यति नै असमानताको भाव रहिनै आएको प्रष्ट झल्किन्थ्यो। यसको मुख्य कारण स्वयम् बुद्धद्वारा एक भिक्षुले नारीप्रति कस्तो व्यवहार गर्नुपर्छ भन्ने उपदेश दिनुभएको लाई नै अंकित गरी नारीविरोधि भावना प्रबल भएको देखिन्छ। जस्तो-

आनन्द भिक्षुद्वारा बुद्धसमक्ष एक समय प्रश्न गर्नुभयो।

आनन्द- भन्नुपर्छ ! नारीप्रति भिक्षुले कसरी व्यवहार गर्नुपर्छ !

बुद्ध- आनन्द ! कुरा नगरिकन ।
आनन्द- भन्नुपर्छ ! कुरा गर्नुपरेमा कस्तो व्यवहार गर्ने ?

बुद्ध- आनन्द नहेरिक्न ।
आनन्द- भन्नुपर्छ ! हेर्नुपरेमा कसरी व्यवहार गर्ने ?
बुद्ध- आनन्द, स्मृतिवानु भएर
(महापरिनिर्वाण सुत्तबाट)

यस आनन्द भिक्षु र बुद्ध भगवान्को वार्तालाप-

लाई विचार गर्दा नारीजातिप्रति नै अवहेना गरिएको आभास देखिन्छ तर वास्तवमा यो नारीजातिलाई अवहेलना गरेको होइन, यसको खास अर्थ हो भिक्षु वा भिक्षुनीले आफ्नो आफ्नो विपरीत लिंगका वर्गसँग सावधान रही होसियार हुनुपर्ने कुरा। नारी-पुरुष एक अर्कासँग तुरन्त आकर्षित हुन सक्ने जात हो। यसमा न नारीको दोष छ न पुरुषको नै। यो प्रकृतिको नियम हो। यस भावना अनुकूल बुद्ध र आनन्द भिक्षुका बीचमा वार्तालाप भएको थियो। यस्तै प्रसंगको जिनत्थपकासनी ग्रन्थमा उल्लेख भएको एउटा उपमा यहाँ प्रस्तुत गर्दा झन बढी प्रष्ट हुनेछ। भगवान् बुद्धले भन्नुभयो-

“आनन्द, तीक्ष्ण धार भएको खड्ग समाप्ती मसित कुरा गरेमा तिम्रो टाउको काटिदिनेछु भनी उभिन आउने पुरुषसित कुरा गर्नु उत्तम छ र महिलाहरूसित कुरा गर्नु उत्तम छैन। मलाई बोलायो भने तिम्रो मामु लुठेर खान्छु भनी उभिन प्रत्रज्यात्वको बडी कबर हुनेछ र भविष्यको निमित्त आदर पनि रहन जानेछ आदि कारणलाई ध्यानमा राख्नुभई महाकाण्डिक बुद्धले एकचोटि अनुमति दिनु नभएको हो।” बौद्ध ग्रंथकथाचार्यहरूले नारी जातिले प्रत्रज्या पाउन दिलाइ भएको सम्बन्धमा नाटकी-

क डङ्गुवाट माथि उल्लेख भए जस्तै विभिन्न प्रसङ्ग बनाई प्रस्तुत गरे पनि बुढको खास अभिप्राय नारी-पुरुष एक एकप्रति तुल्य कामतृष्णामा छाक पित हुन सक्ने प्राकृतिक नियमको कारणले नारीजातिलाई प्रयज्या विनेमा बिलम्ब हुन गएको हुनुपर्छ कारण बुढ वचार्थवादी हुनुहुन्छ र बुढलाई कुनै विषय पनि बुकिटिपि गर्नुपर्ने बाध्यता छैन। यो हो नारीजातिप्रति जनमासका धारणाहरू र त्यस विपरीत बुढ धारणाहरू बुढद्वारा प्रत्यक्षरूपमा नारीजातिलाई सम्भाव गरेको केही प्रसंगहरू पनि यहाँ प्रस्तुत गर्नुहुन्छ।

सिङ्गालक (सिगार) सुत्तमा सिङ्गालक गृहपति हुजलाई विभिन्न ६ विधा हेरेर नमस्कार गर्ने सम्बन्धमा ज्ञास गरेर पश्चिम विधा हेरेर नमस्कार गर्ने अथवा प्रत्युपस्थान गर्ने नै स्वास्नीलाई प्रत्युपस्थान गर्ने हो भनी उपदेश गर्नुभएको थियो।

छोरी नचाहने कौसलनरेकलाई भगवान् बुढले बल्लुभयो "महाराज प्रजाशील सम्पन्न भई पतिलाई बसन्तान सेवा सुभूषा गर्न केही छोरी बेटी प्रजाहीन छोरा पन्दा पवित्र हुन्छन्। त्यस स्त्रीका छोरोले राष्ट्रलाई राक्षरी शासन चलाउन सक्छ।" (कोसल संयुक्त पत्रिका धीतर विजाट सुत्त)

"हे गृहपति, तिमोलाई नकुलमाता गृहपतिनीले लक्ष्मी संरक्षण गर्छिन् र तिमोप्रति अर्थहितकामिनी हुन्छिन् र अनुशासित हुन्छिन्। तिमी अनुद्यजीवन सुलभ छ। लीलसम्पन्न आध्यात्मिक शान्ति उपलब्ध मेरा आविका अयालिकाहरूमध्येमा नकुलमाता एकजना पनि समावेश छिन्।"

भगवान् बुढले गृहस्थीहरूले विवाह गर्दा धन सम्पत्तिलाई प्रमुखता नदिएँ बा स्त्रीहरूलाई कुनै चीज बस्तु किनेजस्ता व्यवहार नगरी साँच्चै मंत्रीले प्रेम गरी

सहवास गर्नुलाई प्रशंसा गर्नुहुन्छ। सुत्तानपाठ बाबु ब्राह्मणधर्मिक सुत्त।

घाउने रामतिनीसित कुरा गर्नु उत्तम छ, प्रेममयी महिलासित कुरा गर्नु उत्तम छैन। वास्तमा हेर्ने हो भने प्रत्यहारले नारीजातिप्रति उभेला गरेको होइन केवल माथि उल्लेख गरे अनुसार नारी र पुरुष जातिका बीच आकर्षण हुन सक्ने सम्भावनामात्र व्यक्त गरेको थियो कारण भिक्षुहरूको मुद्दय धर्म नै शील समाधि अथवा भावना द्वारा उद्योग गर्ने धर्म हो। समाधिभावना गर्ने र उद्योग गर्ने व्यक्तिहरूलाई कामराग चित्तले भावना विनाश गर्ने सक्ने सत्य निबिबाव छ। यस अर्थले मात्र यहाँ नारीप्रति सतर्क हुनुपर्ने देखाएको हो नकि नारीजातिप्रति नै अवहेलना गर्ने उद्देश्यले हो।

यसपछि बुढको इच्छा विरुद्ध आनन्द भिक्षुद्वारा जिद्दि गरेर नारीहरूलाई संघमा प्रयज्या दियो भन्ने आनन्द भिक्षुप्रति आरोप लगाएको सम्बन्धमा विवंगत भिक्षु अनुत्तानन्दद्वारा बुढकालीन आविका-चरित भाग १ मा महाप्रजापति गौतमीको प्रयज्या लाभ सम्बन्धमा लेखनुभएका वाक्यहरूलाई यहाँ उल्लेख गर्न बढी प्रासंगिक हुने आशा गर्न सकिन्छ। आनन्द भिक्षुद्वारा सोधनुभएको प्रश्नको जवाफ दिनहुँदै महाप्रजापति गौतमी भन्नुहुन्छ "भग्ने, सबै पुत्रहरूसँग विधोग भई यस्तो उमेरमा पुगेको त्यसमाथि पनि विधवा हुनुपरेको मा अमानिनीले कसको मुख हेरेर बस्! के आश्वासन लिई राजप्रासादमा बस्! मेरो निमित्त सर्वोत्तम शोभा भनेपनि आश्वासन भनेपनि भगवान्को शासनमा प्रयजित भएर बस्नु बाहेक अरु के हुन सक्छ! यस्तै विचार गरेर नै मले भगवान्सँग नारीजातिको निम्ति प्रयज्या मागेको थिएँ तर कहाँले तील तील पटकसम्म पनि सम्पत्ति दिला

आहुतुमएन । यस्तो परिस्थितिमा आकस्मि प्रव्रजया - भवे
कारण गर्नु बाहेक के गर्नु र ।”

यस नारीप्रव्रजयाको सम्बन्धमा द्विबिधगत अमृता-
अन्ध पुनः लेख्नुहुन्छ- “नारीजाति स्वभावतः अल्प-
ज्ञानी हुन्छन् । अतः एकांकीति अनुमति दिँदा राज्ञरी
धर्मसाई गौरव राख्नेछन् । बार बार याचना गरेपछि
अनुमति दिँदा त्यो उपयुक्त ठाउँमा पर्नेछ ।

बुद्धद्वारा धर्म प्रचार प्रसार गर्ने सम्बन्धमा
विश्वभरि शहर गाउँहरूमा उपदेश गर्ने सिलसिलामा अत्य-
धिक मात्रामा नारीजातिप्रति प्रशंसा गरेका उपदेशहरू
धर्मग्रन्थहरूमा अथेष्ट मात्रामा समावेश भएको पाउँदा
पाउँदै केही स्थानहरूमा नारीजातिप्रति कामतृष्णाको
कारण, सतक गराउने उपदेश गर्नुभएको उपदेशलाई नै
लक्षित गरी नारीजातिप्रति घृणा उत्पन्न हुने र अवमूल्या-
कन हुने जालको जनभावना प्रबल गराएको पछाडि कुनै
रहस्य हुन सकिन्छ ।

यस युगमा मानिसजाति पनि अरु प्राणीहरू जस्तै
पशुपंछिहरूलाई सिकार गरी जीविका आर्जन गर्ने प्राणी
हुन् । त्यसकारण त्यस अवस्थामा बुद्धि विवेकमन्दा पनि
बढी बलको महत्त्व थियो ।

भारीरक बलवान् पुरुष कुबल नारीभन्दा
बिभेप महत्त्व हुन गएको हो । आजको आधुनिक समा-
जमा हातहतियार र विभिन्न उपकरणहरूको अथेष्ट
विकास भएको कारणको परिप्रेक्ष्यसाई विचार गर्दा बल
अन्धा बुद्धिको बढी महत्त्व हुन गएको छ । यस सम्बन्धमा
विचार गर्दा नारी र पुरुषजातिमा खास अन्तर हुन नपर्ने
देखिन्छ तर पनि विश्वकै सबै जस्ता देशहरूमा छोराको
जन्म हुँदा प्रसन्न हुने र छोरीको जन्म हुँदा आमा-बाबु
अप्रसन्न भई अंधारो मुख लाग्ने गरेको पाइन्छ । यस
आधुनिक युगमा पनि छोरा ठूलो मर्यादा नारीलाई विवाह

गरी घर निव्याउने र छोरी ठूलो मर्यादा बिवाह
गरी अर्काका घर पठाइदिने समाजको रीतिरिवाजको
कारणले आमा बाबुले छोरी जन्मेपछि मुख अंधारो गर्ने
गरेको हुनुपर्छ । यूरोप, अमेरिका जस्तो अर्थिकसिद्ध देश-
हरू जहाँ छोराहरू पनि ठूलो मर्यादा भिन्दा बस्ने सामा-
जिक परिपाटी भएका देशहरूमा समेत पूर्णरूपमा पशु-
पंछीहरूको जस्तै समान रूप भई बिल्कुल भेदभाव नभ-
एको देखिँदैन । यसरी नारीजातिप्रति भेदभाव गर्ने विचार
प्रति विश्वमा नै मान्दैं आएका धर्महरू नै मुख्य जिम्मे-
वारी भएको आभास देखिन्छ ।

हिन्दूसमाजमा देवता बाहेक धुप्रं देवीहरू सीता,
राधा, सरस्वती, दुर्गा, पार्वती इत्यादि देवीहरूलाई
पूजा आराधना गर्ने परिपाटी भएपनि नारीजातिप्रति
अवहेलना गर्ने कुरोति अद्यापि प्रशस्त मात्रामा बिद्यमान
छन् । धर्म नै जातपात भेदभावको जिम्मेवारीको प्रसंगमा
आचार्य धर्मानन्द कोसाम्बी - भारतीय संस्कृत ग्रौर
अहिंसावाद भनी उल्लेख भएको गजराज बख्खाय बंश-
भूषणद्वारा धर्मकीर्तिमा लेख्नुभएको गतिमा श्रीकृष्णप्र-
बन्धाट मनुभएको यस श्लोकसाई प्रस्तुत गर्दा उक्त कुरा
बढी प्रष्ट हुनेछ ।

मां हि पार्य व्यपाश्रित्य येपि स्यूः पापयोनयः ।

स्त्रियो वंश्यास्तथा शूद्रास्तेपि यान्ति परां गतिम् ॥

(संसारमा जतिपनि स्त्री, वंश्य र शूद्र छन्, ती
सबै नै पापको उत्पत्ति स्थान हुन्)

जस्तै नारीप्रति हेला गर्ने अस्तन्मानभाव मुसलमान सम्प्र-
दायमा झन बढी भएको पाइन्छ र मध्ययुगमा क्रिश्चियन
सम्प्रदायमा पनि थियो । जसको मुख्य जिम्मेवारी वि-
श्वमा अवस्थित धेरैजसो धर्म नै हो ।

आश्चर्य । जातपात, छुवाछूत, कान्सी गौरो
रङ्गभेद, धनीगरीब अर्थभेद, रात्री नराको दृष्टिभेद, जो
धर्म त्यो धर्म धर्मभेदको साथसाथै नारी-पुरुषको निष्क-

बौद्ध दृष्ट्यादि कुनैको भेदभाव नराखी मानवलाई समान-
भाव राख्ने मात्र नभई सम्पूर्ण प्राणीमात्रलाई समानभाव
राख्ने बुद्धको संघभित्र बुद्ध ब्रह्मपरिनिर्वाण हुनासाथ
ब्राह्मण्यसम्प्रदायद्वारा निर्देशन असमानभावमा बौद्ध-
संघभित्र पुनः कसरी पलाएर आयो ? के बुद्धले ४५ वर्ष
बुद्धा बढी समयसम्म यो ब्राह्मणसम्प्रदायबाट उपलब्ध
बुद्धको असमानभावनाको विरोधमा जबरजस्ती
कान्ति गरेको यति चाँडै बौद्धहरूले बित्तै ? असम्भव !
असम्भवप्रति लगाइएको अभियोगमा केही गडबड हुनुपर्छ ।

यसो बढी भेदभावको कारणले पुरुषजातिको निर्मि-
ति पनि शुभ कार्य प्रभव होइन । बारी पुरुषजातिको
सार्थमात्र नभई अपना छोराछोरीको सापसार्य सम्पूर्ण
पुरुषजातिको नै माता हो । जातपात भेदभावको
प्रतिकार गर्ने ब्राह्मण सम्प्रदायले समेत मातृदेवी भव
मनी श्रीमालाई देवता मनी सम्मान गर्छ भने
मारीजातिलाई नै हेला गर्ने कहाँसम्मको उचित
हो, पुरुषजातिले विचार गर्नु अति आवश्यक छ ।

(कमलः)

शीलपालन

अनु० दिव्यरत्न तुलाधर

संजन-

राम्रो छ कति शील यो शब्द, आहा ! सुनु, योग्य छ है ॥

सुनुमात्रले मनुष्यलाई, हुन्छ शीतल पक्का है ।

बुद्धले पाएको त्यही त, ज्ञान, नरले पनि बुझ्नु छ है ॥

सर्वप्रथम शीलको शब्द, सृष्टि गर्न बुद्ध नै हो ।

बुद्धले बताएको यो शील, पालन गर्नु योग्य है ॥

शीलको अर्थ भन्नु नै पन्यो, मनुष्यलाई खाँचो है ।

नसिकी बस्नु हुँदैन हुँदैन, शीघ्र मनले सोच्नु है ॥

शीलको अर्थ राम्ररी बुझ्नु, संघ शरण लिनु है ।

शील-पालन गर्नको लागि, बुद्धले शिक्षा दिए है ॥

बुद्धको आज्ञा शीलको अर्थ, प्राणीहिंसा नगर्नु है ॥

अर्काको धन चोर्नु काम र व्यभिचार नगर्नु है ॥

कूठो बोल्नु, मद्य पिउनु पाँच कुरा निषेध छ है /

बुद्धको आज्ञा शीलमा बस्दा, यस्तै कुलत छोड है ॥

चाण्डालिकाको प्रेम

- नवीन, चितवन

शाश्वतपुत्र आनन्द महास्थविर षोडश सुन्दर थियो । एकतिर जीवन त्यसमा पनि वहाँको शान्त अनुहार, दृढमिलेको शरीरको ढाँचा अनि जाडवत्यमान पहेँलो जीवरले प्रसन्न वहाँको मोसो बडाइरहेको थियो । त्यसैले वहाँको रूपमा नकैसले युवतीहरू त्यो बेला कम थिए । तिनीहरूमध्ये एक थिइन् - चाण्डालिका । उनी महास्थविर आनन्दको रूप देखेर यति मोहित भइन् कि जहाँ गएपनि आनन्दको पीछा छोडेरै हुन् ।

चाण्डालिकाको प्रेम-कहानी त्यो बेलादेखि शुरुमयो जब महास्थविर आनन्द एक दिन भिक्षाको लागि बाहिर निस्किएका थिए । भिक्षाबाट पाएको धेरै फलफूल इत्यादिको सोजनपश्चात् जब वहाँ पानीको खोजीमा लाग्नुभयो तिनै त्यसैबेला सुन्दरी चाण्डालिका गापीमा पानी बोकेर आइरहेकी थिइन् । महास्थविर आनन्द र चाण्डालिकाको भेट बाटोमै भयो । आनन्दले पानीको लागि चाण्डालिकासगडि आफ्नो पात्र थापे । एकक्षण त युवती चाण्डालिका त्यसै दुबालस्य परिरहिन किनकि उनीहरूसित कहिल्यै कसैले त्यसरी पानी मागेर खाएको थिएन न त उनीहरूले शरू कसैलाई पानी ख्वाउने हिम्मत नै गर्न सकेका थिए, कारण एउटा थियो कि उनीहरू गूड थिए-

चाण्डालिकाले अवाक भइन्- "मन्ते ! म एउटा

चाण्डालकी छोरी हुँ, हामीले दिएको पानी तपाईंहरूले खानुहुँदैन ।"

आनन्दले पात्र थापिनै राखे । यो देखेर चाण्डालिका फेरि बोल्न, "मन्ते ! तपाईं जस्तो उच्च कुलिन मानिसलाई म कसरी पानी दिऊँ ? हामी जस्तो अशुद्ध जातका ले दिएको पानी त के हास्रो छायासम्मले पनि तपाईंहरूलाई छुन दिन हुँदैन ।"

यो जबक सुनेर आनन्दले भने, "बहिनी मैले केवल पानिमात्र मागेको हुँ, तिम्रो जात मागेको हुँन । मलाई केवल पानी चाहिएको छ, गोत्र हुँन ।"

- "मन्ते ! म एउटा चाण्डालकी छोरी मएह तपाईं जस्तो माथैलाई पानी दिएको याहाभयो मले मलाई लोकले के मात्र नगर्ला ? सायद मलाई मान्न पनि कोही बर छैन ।"

- "बहिनी, तिम्रो पनि म जस्तै एउटा मानिक हो । म पनि उही हाड - छाला - मासु - रगतले बनेको मानिस, तिम्रो पनि उही हाड-छाला-मासु-रगतले बनेको मानिस । त्यसैले तिम्रो र हामीमा अस्तो भिन्नता किन ? फरक भन्नु यति नै छ कि तिम्रो एउटा स्त्री, म एक पुरुष । एक मानिसको रूपमा मलाई जति स्वतन्त्रता र अधिकार छ त्यतिकै स्वतन्त्रता र अधिकार तिम्रोलाई पनि छ ।

छेरि पानीसे बो तस्लो जात, जो माथिल्लो अत्त
 अनेर कुन भेदभाव नगरी सब मानिस र प्राणीको प्यस्त
 भेटाइदिन्छ । यसरी एउटा अचेतनिक वस्तु-पानी, हावा
 साथ हत्याहिले त बमानेको जो भेदभावलाई हामी जस्तो
 जेतना भएको मानिसले किन मान्ने ?"-आनन्द महास्थ-
 विरले पात्र थापेर उत्तर दिए ।

आनन्दको यस्तो गम्भीर कुराले चाण्डालिकाको
 अन्तमा पित्तसम्भन्दा वास्तव घोभ्यो । उनलाई पनि बोध
 भयो कि उनी पनि एक मानिस हो र मानिस-मानिसमा
 कुन भेदभाव राखनुहुँदैन, तर पनि के ? कुन भेदलाई
 ज्ञानी पानी विद्ध त छेरि लोकले देले के भन्ना, के
 अर्ला भन्ने डर, नदिउं त एक मानवताको धर्मले पानी
 दिने पर्ने कर, बडो डोमनमा परिन् चाण्डालिका । एक-
 क्षण तर्कनामा डुबिन् र अन्त्यमा उनको मनमित्र मान-
 वताको धर्मले नै जित्यो तरपनि डराई डराई अलि टाढा
 बसेर उनले आनन्दको पात्रमा पानी भरिदिइन् ।

आनन्दले पानी थापेर एकदम होसिवारी पुहंके
 अन्तमा आँखा गाढेर शान्तस्वभावले फर्केका चाण्डालि-
 कासे मुग्ध हुँदै हेरिराखेको थिएन् । अकस्मात् चाण्डालि-
 काको मनमित्र के जाप्यो कुनै उनले आनन्दलाई एक
 टक्ले त्यो बेलासम्म हेरिन्न राखिन् जबसम्म निकै
 धर पुगेर आनन्द देखिन छाड्यो ।

चाण्डालिका आफ्नो घरतिर भागिन् । घर पुगेर
 आफ्नो पलङ्गमा पल्टिन् । त्यो बेला उनको अनुहारमा
 यति हर्षका रेखाहरू उभिए कि मानो सधुद्रमा अनगिन्ति
 तरंगहरू उभिए छँ । त्यो दिन जतिको हर्ष साथै उनले
 पहिले कहिल्यै पाएकी थिएन् । ज्वानी र सुन्दरी चाण्डा-
 लिकाको अठ्ठल अग्ले त्यो बेला के के सोचिन् पुगी के के
 छोरो ! कति सुन्दर, कति करुणावान्, कति गम्भीर

पुरुष ! त्यति राम्रो पुरुष त मंसे पहिले कहिल्यै देलेको
 थिएन् । उसको जस्तो नरम बोली मंसे पहिले कहिल्यै
 सुनेकी थिएन् । धरले भए कति हृकार्यो होला भलाई
 तर ऊ त अन्त मेरो नजिक आएर आँके, पानी पो पाए
 आँकेछ । आज मेरो भाग्यले यति महान् पुरुषसित भेट
 परायो ।

.....अहो ! के भन्थो रे उसले ? - म पनि
 मनुष्य जातिमित्रको एक मनुष्य, स्वतन्त्रता र अधिकार-
 रको हक मलाई पनि त्यतिकै छ जति अरु मानिसलाई
 छ । यस्तो कुराको पहिचान मलाई पहिले कसले गरा-
 एको छ ?

.....म जस्तो अछूत जातकी स्त्रीको हातबाट
 पानी ग्रहण गरी लिने एउटै मानिस ऊ । यस कुरामा म
 ऊप्रति ऋणी छु तर म यो ऋणबाट कसरी मुक्त हुने ?"

अब भने उनी त्यो ऋणबाट मुक्त हुने अनेकी
 उपाय सोचिन् थालिन् तर जति उनी सोचिन् उनको
 अगाडि आनन्दको नाक, मुख, आँखा हत्याहिए एउटा एउटा
 गरी पर्ने आँकेको र अन्त्यमा आनन्दकै सुन्दर, शान्त
 अनुहारमात्र झस्किन् पुग्यो ।

बडो आश्चर्यको कुरा ! चाण्डालिकासे ऋणबाट
 मुक्त हुने उपाय सोचिँ अन्त्यमा एउटै निष्कर्ष निकालिन्,
 त्यो थियो - आफू महास्थविर आनन्दको जीवनभरको
 लागि दासी बन्ने । यसरी आनन्दको दासी भएर
 जीवनभरतक उनको सेवा परिरहनु नै चाण्डालिकासे
 आफ्नो धर्म सन्धिन् । र, अर्कोतिर आनन्दको विना
 दासी भएर बाँच्नु नै उनले आफ्नो मृत्यु संक्षिप्त पुगिन् /
 अनौठो कुरा ! आनन्दमहास्थविरको करुणालाई चाण्डा-
 लिकाले आभारस्वरूप र प्रेमको लेपमा जसको जीवन-
 भरको लागि दासी बनी ऋण चुकाउने निश्चय गर्ने

धुनिन् ।

यति भएपछि बाण्डालिकालाई घर के जाहियो, उनले खानामा कम खचि देखाउन थालिन् । यस्तैमा केही दिनहरू मुस्किलले बिते तर उनले जाहेको कुरा नवाएपछि उनले आफ्नो खाना ठ्याम्म बन्द गरिदिइन् । धेरै दिन-देखि यसरी केही नखाइकन झोक्याएर बसिरहेको ले उनकी आमालाई यस विषयमा उनलाई सोध्न बाध्य पार्यो । जवाफमा बाण्डालिकाले भनिन्- 'आमा, एक-दिन न पानी लिएर आएको बेलामा बाटैमा एकजना रहेलो वस्त्र लगाएका सुन्दर पुरुषले आफ्नो पात्र बापी जस्तै पानी माग्नु आयो । मैले न बाण्डालकी छोरी, मैले दिएको पानी तपाईंले कसरी खाने भनी भन्दा उसले भसित जात भागेको हुँन पानी मागेको हुँ भयो र आफूले कुलभेद नमानेको बताएपछि मैले उसलाई पानी दिएर आएँ । यति मन तानेर लान सक्ने जख खप, नरम बोली र प्रियकर अनुहारको पुरुष मैले पहिले कहिल्यै देखेको थिइन । त्यो पुरुषले मेरो हातको पानी पियो,

उसको ऋण न कसरी चुकाऊँ ? केरी ऊ यति दुन्दर ऊ कि..... आमा, मैले त्यो पुरुषसित जान पाइन भने न यस संसारमा रहनेछैन भनेर सोक्नु ।' यतिकैमा बाण्डालिकाको आंखाया आंसु भरियो ।

छोरीको मुखबाट यस्तो असंभव जिदिको कुरा सुनेपछि आमाबाहिंलाई के गर्नु, के भन्नु जस्तो भयो र तैपनि भनिन्- 'छोरी' तिमिसित पानी मागी खाने पुरुष त बुद्ध भगवान्का शिष्य हुन् । बर्हाहरू स्वीकृति सित बस्नुहुन्न । तिमि जस्तो त के, अप्सरा जस्तो सुन्दरी स्त्रीहरू नै त्यागेर आएका ! त्यसैले यो निष्फल आमा त्याग ।'

बाण्डालिक भने रत्तिभर पनि भानिन् । उनले आंखाबाट आंसु बहाउँदै भनिन्, 'आमा, तपाईं हरेक प्रकारका मंत्रविद्या र माया जासुहुन्छ, त्यो जाया र मंत्रले बशमा पारी जसरी भएपनि त्यस पुरुषलाई भकहाँ त्याग्दिनुहोस् ।'

(कमलः)

★

संघमहानायकमा श्रद्धाञ्जली

नेपालका संघनायक बुद्धशासनानुरागी भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविरको देह-त्यागमा बौद्धजगत्का लागि अपूरणीय क्षति भएको कुरा सबै बौद्धजगत्मा महसूस भएको छ । दिवंगत महानायकको गुणानुस्मरण गरी आगामो अंकमा ठाउँठाउँबाट पठाइएका गहिरा समवेदनाहरू यथावत् प्रकाशित गर्ने गरी आनन्दभूमि बर्हाप्रति श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछ । साथै बर्हाको निर्वाण प्राप्तिको कामना गर्दछ ।

आनन्दभूमि परिवार

स्वयम्भू, काठमाडौं ।

आनन्दभूमि

तेमिय महाजातक

- भिक्षु विपक्वो

आनन्द कथामा रहेका महाजातकमध्ये तेमिय महाजातक पहिलो हो । त्यहाँको गिलापत्र क्रमसंख्या १ देखि ३७ सम्ममा त्यसको वर्णन निम्नानुसार गरिएको छ-

१. बोधिसत्त्वलाई बनारसका राजाको पुत्र मई जन्म लिन इन्द्रले प्रार्थना गरे ।

२. बोधिसत्त्वले बनारसको महिषी चन्द्रदेवीको कोखमा प्रतिसन्धि ग्रहण गरे ।

३. अनुपमस्य ।

४. पिताले बोधिसत्त्वलाई 'तेमिय' भनी नामकरण गरे ।

५. पिताको काखमा बसेका 'तेमिय' कुमारले राजपिताबाट चोरहरूलाई दण्ड सजाय हुकुम भएको देखेर आफूले पनि पहिलेका जन्महरूमा राजा मई हिंसादि दारुण पापकर्म गरेकोले असह्य नरक भोग गरिआएको सम्झना भयो ।

६. भोसिपस्ट श्वेतछत्रमुनि पल्टेर त्यो कुरा कल्पना गरिरहेका (सन्निहरहेका) बोधिसत्त्र कुमारलाई श्वेतछत्रमा बस्ने देखीले उपदेश दिइन् ।

७-९. ब्रूध, मिष्ठान्न रोटोहरू, फलफूलहरू अगाडि ज्याई नखुवाइकन नै राख्दा पनि बोधिसत्त्र चलमसाएनन् ।

१०. खिलीमाहरू नसिइकन,

११. अन्य कुनै खाना नखुवाइकन राखेर पनि परीक्षा गरियो ।

१२. अनुपमस्य ।

१३-१५ हात्ती, सर्प, हास खुट्टाले अभिनय गरेर परीक्षा गरियो ।

१६. तलवार १७. शंख १८. नगरा

१९. बत्ती देखाई परीक्षा गरियो ।

२०. चाकु (गुलियो), २१. फोहर, २२. आगो गरिएको मकल, २३. मातापिता रोहन क्रन्दन गरी देखाई परीक्षा गरियो ।

२५. यति गर्दा १६ वर्ष बितिसक्दा पनि कुमार बचलमसाएकोले तेमियलाई गाइन लंजान राजाबाट हुकुम हुँदा महारानीको अनुरोधमा तेमियलाई राजा बनाइयो । तैपनि कुमार बलमसाएनन् ।

२६. अनि राजाको हुकुम मुताबिक सारथीले कुमारलाई गाइन लंजानलाई लिन आयो ।

२७. सारथीले राजकुमारलाई सग्यो ।

२८. सारथी जंगलमा रथ रोकेर खाल्डो खनि रहेको बेलामा 'तेमिय' कुमार रथबाट भूमिमा झर्ले ।

२९. बोधिसत्त्व तेमिय कुमारले त्यो रथलाई खेलेना भन्ने सजिलोसँग उठाई आफ्नो बलको परीक्षा

धरे ।

३०. देवराज इन्द्रबाट पठाइएका विश्वकर्माको
बोधिसत्त्वलाई सिंघारिदियो ।

३१. बोधिसत्त्वले सारबौलंग किन हतार हतार
जाको खबरहेको हो भनी सोधे ।

३२. बोधिसत्त्वको पराक्रम देखेर सारबौले दरबार
फर्कन अनुरोध गर्‍यो ।

३३. तर बोधिसत्त्वले आफू प्रव्रजित भएको
खबरमात्र आफ्ना मातापितालाई पठाए ।

३४. तेमिब कुमार, इन्द्रले विश्वकर्मालाई बिह-

पठाएको कथायत्न प्रारम्भ गरी प्रव्रजित भए ।

३५. मातापिताहरूलाई बोधिसत्त्वलाई पहि-
ल्योमा फर्कन धेरै अनुरोध गरेतापनि मानेनन् ।

३६. बोधिसत्त्व आफूसँगै प्रव्रजित भएका माता-
पिता, भाइभाइबन्धु र अन्य नागरिकहरूलाई उपदेश
गरी बसे ।

३७. बोधिसत्त्वले पछि आक्रमण गरी जनारसमा राज्य
गर्ने पद्मोसका राजाहरूलाई उपदेश दिए ।

थाहापाउनुस् त !

१. मगवान् बुद्धको शरीरमा ३२ तक्षणले युक्त छ कि छैन भनी जान्न उत्तरमायवक ब्राह्मण
७ महिनासम्म बुद्धको पछि पछि लागे ।
२. बुद्ध कपिलवस्तुमा पुगेको सातौं दिनका दिन राहुल कुमारले आफ्ना पितासँग अक्षय माग्न
भएका थिए ।
३. सिद्धार्थ कुमारले आफ्ना पुत्र राहुल जन्मेको सातौं दिनमा गृहत्याग गरेका थिए ।
४. सिद्धार्थ गौतमको जन्म भएको दिन भिक्षु आनन्द, यशोधरा राजकुमारी, भन्ती कालुदायी
६ उखक (सारथीको पनि जन्म भएको थियो ।
५. कोपलकन, महानाम, अस्सजि, बथ र अदिय गौतम बुद्धका पाँच प्रमुख शिष्य थिए ।
६. गौतम बुद्धको निर्वाणपछि सबैसन्दा पहिले लेखिएको 'बौद्धप्रश्न' 'मूर्खवर्गितदिन्य' हो ।

अनगारिका देवाचारी

- टीकेन्द्रमणि तुलाधर

शेरवादी बुद्धधर्मको नेपालमा विगुल बजिरहेको समय वि० सं० १९८५ साल कार्तिक महिना [धन्वन्तरी जयन्तीका दिन पिता रत्नमुनि तुलाधर माता हेरालानी तुलाधरका कोखबाट ज्येष्ठ पुत्री देवकुमारीको जन्म भयो । सम्पन्न परिवारका नवजात शिशुको जन्म भएको बिन सरकारी टोल बुटवलका सबै परिवारका मूली भै बसिरहनु भएका बाजे मानमुनि ब्रह्माचार्य अति नै हर्षोल्लासले घरभरि प्रदीप जलाई आनन्दित हुनु स्वभाव थियो । लक्ष्मीको बास हुन आयो भनी खुशी भै निज शिशुको नाम देवकुमारी राख्ने इच्छा प्रकट भएको रहेछ । पाँच महिनामा अन्नप्रासनका दिन भिक्षुसंघलाई बोलाउनुभै भोजन दान गरी देवकुमारी नामकरण गर्नु भयो ।

देवकुमारिले तोतेबोली बोल्न जानेको समयसम्म सबभन्दा पहिलेको जुन उच्चारण छ सो १९८० सालमा पूज्यवर भिक्षु धर्मालोक महास्थविरबाट 'नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस्स' बोल्न सिके । बालककालदेखि नै बाजेकै संरक्षणमा बुद्धधर्मप्रति आस्था राख्नुभयो । सात वर्षको कलिलो उमेरदेखि नै शेरवादी शासनको पंचशील ग्रहण र धार्मिक जीवन व्यवहारमा ल्याउनुभएको थियो ।

१६ वर्षको अवस्थामा महिलाहरूले पनि आपत्तो

खट्टामा आफ्नै उभिन सक्नुपर्छ भन्ने भित्री मनसायबाट महिलासमाजप्रति जागृत हुन घच्चघद्याउनु हुन्थ्यो । पञ्चचैत्रविहारमा सानासाना बालबालिकाहरूलाई २००८ सालतिर लेखपढ गर्न सिकाउनुभयो । २००८ सालमा आदर्शविद्यामन्दिर हाई स्कूलको स्थापना हुँदा उहाँ एकजना महिला अध्यापिकामा नियुक्त हुनुभयो । योग्यताको क्रममा २०१२ सालमा प्रवेशिका परीक्षाभा उत्तीर्ण हुनुभै अध्यापिकाको कार्यकालमा विभिन्न शिक्षक तालिम प्राप्त गर्नुभएको थियो । उहाँले बालबालिकाहरूलाई पढाउँदा सर्वप्रथम हुनेसँग पनि उराउनुहुन भन्ने बानी बसाउनुपर्छ र निडर हुन सिकाउनुहुन्थ्यो । आफू पनि सानो बालिका जस्तै, घुलमिल हुनु भै विद्यार्थीहरूसँग प्रश्नोत्तर सभाघान गर्ने सभनै को प्रश्न गर्नुहुन्थ्यो । बालबालिका नै देशका कर्णधार हुन् अतः सुयोग्य बनाउन कुशल मालीरूपी अध्यापिका हुन विनयात प्रयत्नमा लागिरहनुहुन्थ्यो ।

नेपालमा अनिवार्य निःशुल्क प्राथमिक पाठशाला स्थापना हुँदा उहाँ 'बुटवल हाई स्कूल बुटवल', बाट सुरुवा हुनुभयो र प्रधानाध्यापिका भै विद्यालयको निरन्तर सेवा गरेको बापत उहाँले निम्न प्रकारका ३ वटा प्रमाण-पत्र र प्रशंसापत्र पाउनुभएको थियो जसमा

बि. वि. समिति रूपन्देहीबाट २०३२।०३३ मा ज्ञानोदय मा. वि. को शैक्षिक कार्यक्रममा विशेष योगदान गरेको हुँदा "प्रशंसापत्र", श्री ५ को सरकार राष्ट्रिय शिक्षा समिति २०३३ सालको शिक्षादिवसमा पुरस्कृत गरी प्रमाणपत्र दिएको र शिक्षा प्राज्ञ संगोष्ठी जि. रूपन्देही-बाट कदरपत्र प्रदान गरिएको थियो। उहाँ रूपन्देही जिल्लाका सबैभन्दा पुरानो कार्यरत शिक्षिका हुनुहुन्छ।

अध्यापन कार्य गर्दागर्दै पनि धर्मको क्षेत्रमा पनि उहाँ सधैं जागरूक रही पद्मचतयविहारलाई कुन तरिकाले संचालन गर्ने भन्नेबारे चिन्तन गरिरहनुहुन्थ्यो। बुबा र मुमासँग सधैं अनगारिका हुनको लागि इजाजत माग्नुहुन्थ्यो। बुबा र मुमाले भन्नुहुन्थ्यो कि तिआ भाइ बहिनी सबैको बन्दोबस्त भंसकेपछि मात्र सोच्नु-पर्ला। पाँच भाइ एउटी बहिनीको बन्दोबस्त भंसकेपछि २०३४ सालमा बुबा रत्नमुनि तुलाधार र माता हेरालानी तुलाधारबाट निक्षुसंगलाई अनगारिका हुनको लागि अनुमति दिनुभयो। २०३५ सालमा कुशिनगर, बुद्धको परिनिर्वाणस्थल भारतमा भिक्षु अच्युतानन्द महास्थविरको उपाध्यायत्वमा देवाचारी नामकरण गरी अनगारिका हुनुभयो।

अनगारिका भएर पनि अध्यापन कार्यमा बस्तचित्त भै धर्मप्रचारमा लागी महिलावर्गहरूले पनि गहन जिम्मेवार बहन गर्नसकिन्छ भन्ने उहाँ एक उबलस्त प्रसा-ण हुनुहुन्छ। बमविशबाट पाल्नुभएका महाशी सप्राप्तिको नेतृत्वमा लुम्बिनीबुद्धविहारमा आयोजित विपरवनाध्यानमा भाग लिनुभै पछि पुनः कल्याणमित्र सत्यनारायण गोपन्काको आचार्यत्वमा १२ पटक विप-श्यना शिविरमा सहभागी हुनुभएको र गुरुबाट उहाँलाई घनिष्ठ सहआचार्य पदवी पनि दिनुभएको थियो। बाल-

बालिकाहरूलाई विहारमा बोलाई बुद्ध धर्म संघ सम्बन्धी दीक्षा, शिक्षा र प्रत्येक दिन ध्यानभावनाको प्रथम खुडकिला "आनापानासति" सिकाउनुहुन्थ्यो र पढाइ-तिर पनि यस भावनाद्वारा मन केन्द्रित हुने प्रवचन दिनु-हुन्थ्यो। गरीबगुरुवा र बालबालिकाहरूलाई सालको एकपटक बोलाई भण्डार चलाई दान दक्षिणा दिने गर्नु-हुन्थ्यो।

२०३६ सालतिर सर्वप्रथम तिनाउनदी (तिलोत्तम नदी) उबन्धेप सीमामा ऐतिहासिक उपसम्पदा कार्य भिक्षु सम्पदज्योतिको उपसम्पदाको लागि दायिका हुनुभै बूटवलमा एक भव्यरूपले धर्मसमारोह गर्नुभयो। २०४६ सालमा महापरित्राण समारोह पनि सम्पन्न गरा-उनुभयो।

उहाँको आखिरी खाइसमा आपना पाँच भाइहरूलाई ग्रामा बित्तुभएको तिथि फाल्गुन चौथोका दिन दुर्लभ प्रव्रज्या ७ दिनसम्म गराइराख्ने इच्छा गर्नु-भएको तर कालको गति यस्तै हुन्छ भनी कतैले जान्न नसकेको हुँदा इच्छा अधुरो नै रही उहाँ आपतो भाइ वृहारी नाता कटुम्ब सबैलाई ७ दिनको व्यथाले ६५ वर्षको उमेरमा २०४६ साल पौष २३ गते राती ७ बजे अधुरो इच्छा ली पंचतत्त्वमा विलीन भई दिवंगत हुनुभयो।

दिवंगत हुनु २ मिनेट पूर्वसम्म पनि ध्यान भाव-नामा लीन भै प्रनित्यबोध गर्नुभएको थियो।

नीति

सर्पको विष दाँतमा, ऋगाको विष टाउ-कामा, विच्छिको विष पुच्छरमा हुन्छ भने दुर्जन त अङ्गभरिमा नै विष भइदिन्छ।

(बिज्ञापको पृष्ठ); (अधिल्लो अंकबाट क्रमसः)

उर्लाबारी स्वयम्भू महाचैत्य बौद्धविहारको लागि चन्द्रदाताहरू

विराटनगरका स्व. हीराकाजि तुलाधरको नामबाट ११०१- विलोप ताम्राकारबाट १००१- श्रीमती गंगामाया ताम्राकार, गणेश शाक्य, महेशकुमार प्रधान र लालबहादुर हलवाईबाट जनहि रु ५००- श्रीमती देवीमाया ताम्राकार ३११- सत्यनारायण ताम्राकार ३०१- पद्मबहादुर ताम्राकार र उजेरबहादुर ताम्राकार बाट जनहि २५१- स्व. विष्णुमाया उदासको नामबाट र मोहन शाक्यबाट जनहि २०१ ।, कृष्णबहादुर ताम्राकार १११- हेमराज शाक्य १०५- न्यू पशुपति भाडा, -पसल, श्रीमती अष्टकुमारी वज्राचार्य र महेशकुमार प्रधानबाट जनहि रु. २५- प्राप्त भएको ।

क्यानाडाका अलेनहगबट १०- भैरवका जमुना ताम्राकारबाट १०३- लेटड सर्वमान शाक्यबाट १२५- र छत्रबहादुर श्रेष्ठबाट १०१- उर्लाबारीका चन्द्रबहादुर ताम्राकारबाट ५०१- सानुकाजि शाक्यबाट ५२१- श्रीमती सीतादेवी यादव २०१- तेजकुमार रिजाल ११११- कर्णालाल अग्रवाल ५५१- गंगाराम शाक्य र श्रीमती बालकुमारी शाक्यबाट जनहि रु. ५११- खड्ग मादेन ३००- हरिराज श्रेष्ठ २०१- कुमार ताम्राकार १५१- स्व. सुमनादेवीको नाउँबाट १५२- भक्तबहादुर गुड्ड, कल्याण राजमण्डारी, कृष्ण श्रेष्ठ; कविता शाक्य मधुर प्रधान, दिलीपप्रसाद काफ्ले, भरतमान राजमण्डारी, सुरेन्द्रबहादुर निरोला, भरतबहादुर थापाबाट जनहि १०१- शाक्य मृ. समाजबाट

३१००- ल. घ. घमराज शाक्यबाट ४११- रामबाबु चौधरी, भीमराम देवानबाट जनहि ३१- किशोरचन्द्र राई २५- जयन्द्रप्रसाद राजवंशी, रामबहादुर श्रेष्ठ, रामसकल चौधरीबाट जनहि २१- वीरबहादुर श्रेष्ठ-बाट ५- श्रीमती कुमारी अधिकारीबाट १०५१- प्राप्त भएको छ / भोजपुरबाट श्रीमती शीलशोभा ताम्राकार १५५- श्रीमती अष्टमाया शाक्य ५०५- स्व. धीरबहादुरको नामबाट १०१- रामबहादुर शाक्य, लालधन शाक्य, डम्बरबहादुर शाक्य, श्रीमती कृष्ण कुमारी ताम्राकार, हर्षज्योति शाक्यबाट जनहि १०५- श्रीमती राममाया हलवाई १७१- श्रीमती बुद्धिमाया हलवाई ११५- चंयराज शाक्य, स्व. हरिवहादुर उदासको नामबाट, देवराज शाक्य, हरिकाजि शाक्य, भरत ताम्राकार कर्णज्योति शाक्य, लक्ष्मीप्रसाद शाक्य-बाट जनहि २५- हीराभाजु शाक्य, देवकुमार शाक्य, महेंद्रलाल ताम्राकार, श्रीमती शुभलक्ष्मी तमोट, दत्तनारायण ताम्राकार, मणिरत्न शाक्य, रामबहादुर शाक्य, चन्द्रकुमार उदास, भरत श्रेष्ठ, रत्नबहादुर शाक्य, सुश्री भक्तकुमारी शाक्य, श्रीमती जमुना वज्राचार्य, हीरालाल शाक्य, श्रीसुभद्रा शाक्य, सुश्री कृष्णकुमारी शाक्य जनहि ५१- श्रीमती छत्रकुमारी शाक्य, मानबहादुर शाक्य, हरिकृष्ण प्रधान, श्रीमती बुद्धलक्ष्मी शाक्य जनहि ५५- श्रीमती सूर्यमाया हलवाई, लालबहादुर शाक्य, श्रीमती गणेशकुमारी शाक्यबाट जनहि १०- सुश्री नीलकुमारी

जानबहादुर शाक्य, लोकनाथ शाक्य, तेजबहादुर शाक्य,
लोकबहादुर शाक्य, गणेशबहादुर जनहि २०/-, नन्दलाल
शाक्य १०७/-, मेघराज शाक्य ७/-, सुश्री धर्मप्रभा
शाक्य, शंखरत्न शाक्य, वीपक शाक्य, काजिलाल ताम्रा-
कार, जगन्नाथ उद्वान, श्रीमती राममाया हलुवाई, धन
बहादुर शाक्य, श्रीमती रत्नकुमारी शाक्यबाट जनहि
१०१/-, प्रवीण प्रधान ३०/-, हर्षधन शाक्य २०१/-,
सुश्री पूर्णकुमारी शाक्य ११०/-, कृष्ण हलुवाई १४०/-,
बानबहादुर शाक्य २०५/- प्राप्त भएको छ । चैनपुरबाट
गोविन्दमान शाक्य, १५१/- पूर्णलाल शाक्य १००१/-
तीर्थराज वज्राचार्य १०१/-, भीमबहादुर शाक्य ५०/-,

पद्मकुमार शाक्य, बालकुमार शाक्य जनहि २०/-, देवेन्द्र
कुमार शाक्य, मणिरत्न शाक्य, जनहि १०/-, श्रीमती
कृष्णकुमारी ११०/-, इपालबाट चन्द्रबहादुर ताम्राकार
१५१/-, हेट्टीडाबाट ललितराम वज्राचार्य १०१/-, वीर-
गञ्जबाट मोतिकृष्ण ताम्राकार १००१/-, श्रीमती
तेजमाया शाक्य २०१/-, इटहरीबाट बालकृष्ण शाक्य
३०/-, बनेपाबाट राजकिरण शाक्य, भीममाया शाक्य,
भीमराज शाक्यबाट जनहि १०१/-, धर्मरत्न शाक्य
५०/-, रनवरत्न वज्राचार्यबाट रु. २०/- प्राप्त भएको
छ । (क्रमशः)

★

अनिच्चावत संखारा उप्पादवयधम्मिनो
उपज्जित्वा निरुज्झन्ति तेसं उपसमो सुख ।

श्वहे २०४६ साल फाल्गुण २८ गते बिहिवार कुन्ठु पूज्य अरिय धम्म-
रत्नित नेपाल बुद्धसासन बंसालंकार सिरिसंघमहानायक अगमहापण्डित
प्रज्ञानन्द महास्वविरया ६३ देवा वंसम् देहावमान जुयाविज्याःगु दुःखद
बडीइ बसपोलया निर्वाण कामना यासे हार्दिक श्रद्धांजलि देछाया ।

अनागारिका संघ
नेपाल ।

The Buddhist way of Life

- Ganesh Mali

The Buddhist way of life was summed up by Lord Buddha when he said that he wanted his disciples to roam about for the welfare, for the happiness of the many (चरय भिक्खवे चारिकं बहुजन-हिताय, बहुजन सुखायय). Bahujana here refers to the People in general, the janata. He wanted his disciples to propagate the law of Truth, beneficial in the beginning, in the middle and in the end, (देसेष धम्मं आदि कल्याणं, मग्गे कल्याणं, परियोसान कल्याणं) He exhorted his disciples to lead a life in Truth and peace, a whole some life devoted to Truth and Peace (केवलं परिपुण्णं परिमुद्धं ब्रह्मचरियं वकासेष). He wanted his disciples to wander alone, and work in his/her own personal capacity, without imitating other, for the welfare and the happiness of the many. The following three sentences sum up the essence:

(1) Work for the welfare of the People.

(2) Speak the Truth, beneficial to

the People.

Live a life doted to Truth.

Coming to a situation, when the lives of People are threatened by the forces of malpractices such as bribery, corruption, illegal hoardings, where the society is divided between the few privileged rich and powerful and the down trodden many, the above exhortations of Lord Buddha have got to be viewed in a slightly different perspective what showed a true Buddhists do in such a situation ? The above three essences for a Buddhist should be transated for the new situation as follows:-

(1) A true Buddhist cannot remain a passive spectator to all acts of injustice, exploitations and voilences committed in the society, for, to do so, would mean aiding indirectly the perpetuation of injustice. They will not be doing works fot the welfare of the people.

(2) A true Buddhist showed strive to maintain peace and having in the society by con-

vincing People of the path of truth and justice through peaceful means.

A true Buddhist showed joyfully accept the sufferings for so doing as the right reward. Once, Lord Buddha, similarly presented a bathe between sakyas and kolyas arising out of a dispute for the water of a river.

(3) A true Buddhist has nothing to fear because he has nothing to lose. He always preaches and strives untiringly against lies, hatred and corruptions, and strives to set up a society where welfare works for the welfare of everyone else; where and coercion exploitation of people by the people does not exist.

(4) A true Buddhist preaches what he does and does what he preaches. He does not imitate others but contributes his humble mite, in his own way, for the welfare of the people.

(5) A true Buddhist has a loving compassion for all. He works unceasingly with a smile on his lips. He belongs to the realm of Truth, and strives to bring this kingdom of Truth to all. He works to eliminate hatred not by hatred but by love. Twenty five contries have flowed past between Buddha and ourselvse. Civilizations have changed, are the social and moral values that land people in peace and hramony are being threatened. Life is being too much self-centered, and virtues like simplicity, honesty, universal love; are being regarded as ueless and furtless. Life is being equated with money and crazy crimes.

Evidently, we are living at a time, when we should unite to work hard for the eshtablishment of truth and justice in the soccety. And the harder our work, the more should we feel glorified.

Saying
To know what is right and
not do it is the worst
Cowardice.

- CONFUSIUS

यात्राया उपलब्धि

- अन्नगरिका सुशाला

तयागन सम्पक्सम्बुद्धया वचन अनुसार वस्पो-
लया महापरिनिर्वाणं लिपा दर्शनं यायेवहगु वंराग्यप्रब
स्थानत लुम्बिनि, बुद्धगया, सारनाथ व कुशीनगर खः ।
इलय् व्यलय् बौद्धपिसं थुवि स्थानत चाहिले माः, थ्व
श्री थःत कल्याण जुइया नाप नापं वस्पोल बुद्धप्रति
श्रीगु श्रद्धा निह्यं ताजा तं जुयाचवनी । थ्व हे क्रमव्
नागबाहाःया पाखें बौद्धतीर्थयात्रा जूगुमध्यय् न्हापांगु
लुम्बिनि चाःहिलेगु ज्या इवल्य जितः नं प्रेमजीपाखें
निमस्त्रण प्राप्त जुल । फलस्वरूप २०४९ साल पौष १५
गते बहनी ८ वजयति लुम्बिनि सकुशल थ्यंकः वने
खन । बुद्धजन्मभूमि लुम्बिनी स्थानय् दर्शनीय स्थानत
दर्शनं यायेगुया साथय् बुद्धपूजा व दान-प्रदानं लिपा
जलपान सिधयेकाः सिद्धार्थया देश कपिलवस्तुपाखे प्रस्थान
याना । घन नं स्वयेबहगु थाय् स्तूप, अशोकस्तम्भ आदि
दर्शनं याना । जितः जा कपिलवस्तुया दयनीय स्थिति
खनाः तसकं हे नुगः मठिसे चवनाः अनित्य व परिवर्तशील
संसारय् थन जन् जन् स्यना वनाचवंगु खनाबलय् निश्चय
नं थुखेपाखे सम्बधित थासं ध्यान तःगु खने मडु । थनया
करुणाजनक स्थानत स्वथाः हानं लुम्बिनिइ तुं वया ।
बाकी यात्रीत तानसेन पोखरापाखे प्रस्थान जुयावन ।

१७ गते लुम्बिनिइ उपासक संघरत्न पुत्रया सहित

१३ म्हसिया प्रव्रजया स्वया । १८ गते बूटवलया विद्यार्थी
तय्गू बःसं बूटवल्य उपासिका बालकुमारीया छैय् बाय्-
चवना । १९ गते तानसेनवा उपासिका सुमना नापं वनाः
२००६ सालय् थम्हं संचालन यानागु शीलगुठी पाठशाला
या पूज्य भन्ते व हेडपास्टर चिनियाकाजि नाप लायेत
तानसेन वनाः स्वन्हू महाचैत्य विहारय् चवना । सकल
उपासक उपासिकापि नाप लानाः हानं बूटवल वया ।
पौष पुन्हीया बुद्धपूजाय सकल उपासक उपासिकापि नाप-
लानाः जक धरान वने धकाः हानं बालकुमारीया छैय्तु
चवंचवना । २४ गते पुन्ही कुन्हुलाः अन्नगरिका देवाचारीया
शवयात्राय सकल उपासिका, विद्यार्थी मास्टर मास्टरनीपि
द्वः बद्धः नं मयाक मनूतयगु समहय् बूटवल खस्यःवल
खस्यःवलं हानं बूटवल भावयात्राय अतिच्छावत संखारया
उच्चारण जुयावन ।

बूटलं २६ गते धरानय् सकुशल थ्यंकःवना । धरा-
नय् विशुद्धानन्द भन्ते नापलाये वत । वस्पोलं बौद्धपरि-
या शिक्षा ३ कक्षातक २०-२५ म्हति विद्यार्थीतय्सं
चवंचाविज्यानाचवंगु दयाचवनाः थः हानं बयरवन चतरा
२९ गते थ्यंकः वना ।

माघ १ गते बराह क्षेत्रया मेला जुयाः यक्व मनूत
सप्तकोशिइ मोल्हूवंपि कुगु जुल । अन्नया उपासक मानवञ्च

बज्राचार्यं, मीनबहादुर सहित उपासक-उपासिकापि नाप ।
लानाः। ज्योतिबुद्ध विहारया सुरक्षया लागी छु ज्या खंय
वनागु नं खं जुल । अन प्यगू धामया बूढमूर्ति दु ।
विहारव्यवस्थाया निति रू. ०५ / तका दां म्हाति
कयाः आजीवन सदस्यत दयेकेगु ज्या जुल । सकल एवता
भावं बुद्धशासन रक्षायायेमाः धयागु धर्म-उपदेश बनेगु
ज्या जुल । अन १५ न्ह च्वना । हानं धरान स्वयम्भू
चंत्यविहारय् बौद्ध परियत्तिया जांचया निति थ्यंकः बया
धरानय् बुद्धविहारय् रत्नमञ्जरी व शरणशीलापिसं सत्य-
नारायण गोपंकायागु सिन्धुया शिविर तंथाय् रत्नमञ्ज-
जरीपि नाप लाना । जि जक २० गते पूर्वया उल्लिखिारी
स्वयम्भू चंत्य बुद्धविहारय् वना । भन्ते व गुरुर्मापि मद्गु
थासय् जि थ्यंकः वनागुलि उपासक उपासिकापि तसकं
लय्ताल, खुशी प्रसन्न जुल ।

अन विहारय् भगवान् बुद्धया मूर्ति निगु दु ।
विहारया लमाइ ५२ फूट व ब्या २० फूटया दु । भन्तेपि
च्वनेगु भवन स्वंगू कोथा दु । अन नं विहार व्यवस्थाया
लागी आजीवन सदस्य खोलय् यानाः निहः प्यद्वः दां

बंकय् तयाबिल । बौद्ध परियत्ति अध्ययन यायेत नेपाली
भाषां अनुवाद याकाः ब्वकेगु यानावया । माघ २६ गते
विराटनगर वना । वसेनिसं परित्राण व बुद्धपूजा न्यागु
थासय् जुल । परित्राण ला क्रियायति जुल । बुद्धविहार
मद्गुनि तर पाः पाः यानाः उपासिकापिसं थः थः गु छेय्
छेय् बुद्धपूजा यानाः पुष्य संचय यानाच्वंगु खनाः जि साप
लय्ताल । थनयापि उपासिकापिनिगु उत्साह खनाः जितः
अन हे लयताल । थन नं विहार दुसा बुद्धशासन बालाक
ववातुक बल्लाइ धयागु खंय् धर्म-उपदेश विहगु ज्या नं
जुल ।

थुकथं हानं धरान वना । अन नं बुद्धशासन
बल्लाकेत थम्हं स्यूथे फुथे स्यने कने यानाः छुं दिन अन
च्वनाः काठमाडौं सकुशल थ्यंकः बया । जितः लगय् जू
प्रन्नजितपि धये हेदेसंसेसय गांसगांसय् चाःहिलाबिल घाःसा
बुद्धशासन बल्लाकत यक्वं देन जू वनी । छथासं च्वना
च्वेनवं थःजु छे थं विहार जू वने थः । उकि हे भगवान्
बुद्ध भिक्षुपित चाचाःहिलाः बुद्धया उपदेश प्रचार यायेत
बल बियाबिज्याःगु छः ।

५

आनन्दभूमिया इनाप

आपाःसिया थ्वहे चैतय् ग्राहक शुल्क फुइगु जूगुलि नवीकरणया लागी

सकल धर्मानुरागी ग्राहकपित इनाप याना । वंशाख्या अंक

बिशेषांक जुयाः पिवनी ।

बौद्ध धर्मविहार

(नेपाली भाषा)

धार्मिक कार्यक्रम

२०४८ फागुन २५, काठमाडौं-

पूणिमाको कार्यक्रम अनुसार आनन्दकुटीविहारमा दश शील, अष्ट शील र पंचशील प्रार्थनापछि बुद्धपूजा संचालन गर्दै भिक्षु अनिरुद्ध महास्थविरले भन्नुभयो - "मामिसले पुण्यकर्म गर्नुपर्छ, यसले धर्मलिएको चित्तमा प्रकाश छरिदिन्छ। मन स्वच्छ हुनुलाई नै पुण्य भनिन्छ।" त्यसबेला धर्मदेशमा गर्दै भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले भन्नुभयो - "विहार भनेको बौद्ध शिक्षा प्रसार गर्ने डबली हो। बुद्ध धर्म प्रचार गर्नु भनेको चरित्र सुधार्नु हो। धर्मप्रचार भनेको समाजसेवा गरेर पनि हुन्छ र चरित्र राम्रो पारेर पनि हुन्छ। कल्याणकारी कार्यमा अग्रसर हुनुपर्छ, नराम्रो कामबाट टाढा रहनुपर्छ। असल काम गर्नुमा अट्सी गरेमा मन कुवाटोमा जाने हुन्छ।" भोजनोपरान्तको कार्यक्रममा संघारामका आमणेरहरू द्वारा परिव्राणपाठ हुनुका साथै आमणेर संघरक्षितले मानिसमा पैसा भए जस्तै असल कुराप्रति श्रद्धा पनि भएमा जीवन सुनमाथि सुगन्ध भई सार्थक हुन्छ भन्नुभयो।

प्रदीप पूजा

२०४९ फागुन ११, संखुवासभा-

यहाँको चैनपुर स्थित बोधिसत्त्वविहारमा चन्द्रज्योति शाक्यको संयोजकत्वमा बुद्धपूजा, शीलप्रार्थना र

धर्मदेशना भई प्रदीप पूजा संपन्न भयो। सो उपलक्ष्यमा उपासिका सुश्री देवीमाया शाक्य र वहाँका परिवारको तर्फबाट रु. १०५/- उक्त विहारलाई धर्मदान गरियो। सो बेला सुश्री सुमना शाक्य र कृष्णाकुमारी शाक्यले श्रद्धादेन र मैत्रीभावको महत्त्वबारे प्रकाश पार्नुभएको थियो। पुण्यानुमोदन भई कार्यक्रम संपन्न भएको थियो।

शोकसभा

२०४९ चैत्र ४, मुमसरी-

बुद्धधर्मप्रति आजीवन समर्पित धर्मोदयसभाका सस्थापक, समाजसेवी प्रसिद्ध उद्योगपति मणिहर्ष ज्योति कंसाकारको निधनमा धरान बुद्धविहार, बौद्ध युवा साथी, चैत्यमहाविहार, बौद्ध संस्कार संघ र धर्मोदय शाखाको संयुक्त आयोजनामा दिवंगत कंसाकारको निर्वाण कामना गर्दै गरिएको शोकसभामा बुद्धविहार समितिका सचिव के० बी० मोक्तानले दिवंगत मणिहर्षको योगदानबारे चर्चा गर्दै त्यस विहारमा आएका जत्तिले वहाँको नाम नै पहिले लिनेछ भनी श्रद्धा व्यक्त गर्नुभयो। विहार समितिका अध्यक्ष श्रीमती विष्णुदेवीले मणिहर्ष जस्तो धर्मप्रेमी व्यक्ति नेपाल अधिराज्यमा विरलै पाइन्छ भन्नुभयो। भिक्षु मैत्री (तामाङ) द्वारा परिव्राण पाठ भएको सो बेला १ मिनेट मौन धारण गरिएको थियो।

यसरी नै संघनायक भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविरको निधनमा बुद्धविहार, चैत्यमहाविहार, बौद्ध संस्कारसंग र बौद्ध युवासाथीको संयुक्त आयोजनामा एक शोकसभाको

आयोजना गरियो । सो बेला बुद्धविहारका सचिव के० बी० भोत्तान र भिक्षु मैत्री (तामाङ) ले भिक्षु प्रहानन्दको निधनले नेपालका बौद्ध परिवारमा ठूलो क्षति पुगेको कुरा व्यक्त गर्दै थेरवाद बुद्धधर्ममा वहाँको देन प्रतुलनीय रहेको कुरा बताउनुभयो त्यस्तै अध्यक्ष श्री मती विष्णुदेवी भू० पू० डी० झाई० जी० लोगवा र क्याप्टेन पद्मथाहले दिवंगत महानायकको गुणानुस्मरण गरी श्रद्धा व्यक्त गर्नुभएको थियो । वहाँको निर्वाण प्राप्तिको कामना गर्दै १ मिनेट मौन धारण गरिएको थियो ।

संघ महानायक महास्थविरको शवयात्रा

२०४६ फागुन २६, ललितपुर-

प्रिय घम्परविश्वत नेपाल बूद्धसासन वंशालंकारी-सिरि संघमहानायक अग्रगमहापण्डित तथा अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका आजीवन धर्मानुशासक संघमहानायक सबन्त प्रज्ञानन्द महास्थविरको शवयात्रा संपूर्ण नेपाली बौद्धहरूको श्रद्धाका साथ संपन्न भयो । वि. सं. १९५७ मा जन्मनुभएका जन्मजात बौद्ध वहाँले २८ वर्षको उमेरमा गृहस्थत्याग गरेर घेरै संवत्सरहरू पारगरी स्थविरवादी बुद्धधर्मको ऐतिहासिक पुनर्जागरण ल्याउने कार्यरत हुँदा तत्कालीन राणाशासनमा २००० सालमा स्वदेशबाट निर्वासित हुनुपरेको थियो । धर्म र दर्शनक २१ वटा पुस्तकहरू लेखी विभिन्न बौद्ध बिहारहरू निर्माण गरी नेपालमा स्थविरवादी बुद्धधर्ममा प्रव्रज्या र उपसंपदा प्राप्त गर्ने संपूर्ण भिक्षु श्रामणेर र धनगारिकाहरूको प्रव्रज्या र उपसंपदामा प्रेरणा एवं प्रोत्साहन दिनुहुन वहाँले भारत, बर्मा, बंगलादेश, थाइलैण्ड तिब्बत र चीन आदि मुलुकमा धार्मिक भ्रमण गर्नुभएको थियो । ६३ वर्षसम्म अन्तरगत धर्मको प्रचार प्रसार र अध्यास गर्दै जीवन यापन गरेका वहाँले २०४६ फागुन २८ गतेको अपराह्न ४ बजेसम्म विदेशी भिक्षु र उपासकोपारिकाहरूलाई धर्मोदेश दिई बेलुका ६१५ बजे ६३ वर्षका उमेरमा देहत्याग गर्नुभएको थियो ।

वहाँको शवयात्रामा झण्डै ६० हजार श्रद्धालुहरूले भाग लिएका थिए । नेपालका थेरवाद महायान

र वज्रयानीहरूले सहभागी बनेको सो शवयात्रामा थाइलैण्ड, बर्मा र जापानका राजदूतहरू लगायत नेपाली कांग्रेस र एमालेका अध्यक्ष, नेपाली कांग्रेसका सर्वोच्च नेता गणेशमान सिंह, एमालेका महामन्त्री, सांसदहरू पद्मरत्न तुलाधर र सिद्धिलाल सिंह पनि सहभागी रहनुभएको थियो ।

जीवनावस्थामा झै चीवरसहितपद्मासनको मुद्रामा खटमा राखी छत्र ध्वजापताकाले सहित गरिएको शवयात्रा ले पाटनशहर परिक्रमा गरेको थियो । वहाँको धर्मदेशनास्थल थुनाको शाक्यसिंह विहारबाट सौगल, मश्रलबजार, नःटोल, पाटनढोका, नकबहिल, कुम्भेश्वर, शबहिल भई शंखमूल बागमतीको दोमानमा बाहसंस्कार गरिएको थियो ।

थाइलैण्डका संघराजाबाट प्रतिनिधि सहित पठाइएको पवित्र जलधाराले मार्गतिष्ठित गर्दै गरिएको शवयात्रामा नेपाली सांस्कृतिक बादाहरू भर्ज, काहाः सहित पुलिस बँडबाजा पनि समावेश थियो । थाइलैण्डका उपासक उपासिकाहरू थाई पुष्पहरूको गुच्छा र समाधि पर्यन्त बहन गरी श्रद्धा भकिले नुहेर सहभागी बनेका थिए । सुनको जलप लगाइएको बुद्धको मूर्ति र दिवंगत भिक्षु महास्थविरको फोटो चित्र सहितको त्यस शवयात्रामा विभिन्न संस्थाहरू महाबौद्ध बकुबहाम, नगरमण्डल श्री कीर्ति विहार, शाक्यसिंह बौद्ध परियत्ति तथा प्रौढ शिक्षालय, यशोधरा बौद्ध निम्न माध्यमिक विद्यालय, बौद्ध पुस्तकालय नागबहाल, तारेमाम संघ हिरण्यवर्ण महाविहार, अक्षेश्वर महाविहार संरक्षण समिति, नेपाल पत्रकारसंग ललितपुर, सुगतपुरविहार त्रिशूली युवक बौद्ध मण्डल नेपाल, युवा बौद्ध समूह काठमाडौं, स्वयम्भू ज्ञानमाला मजुन, सुमंगल बौद्धसंघ र आनन्वभूमि परिवारको समुपस्थितिमा थियो ।

अन्तिम संस्कारहुँदा थाई पुष्पहरूद्वारा अमृत-पूर्व श्रृंगार र तीन हजार श्रीखण्डद्वारा निर्मित गुलाबका फुलहरू सहित गरी दागबत्ती गरिएको थियो । बाँचिरहन

(यसको बाँकी ढोलो कभरमा)